

impensius tritum vim purgatricem propè totam amittit. Est tamen certus modus & finis tritura: rhabarbari optimi: nam si in pollinem conuertatur, licet hepar, partésque alias longius ab ore distitas roboret, diureticumque magis euadat: obcurius tamen & imbecillius per secesum purgat.

5 Tritura autem omnis, qualiscunq; ea sit, clementer fiat oportet, & pro terendorum substantiæ ratione. Quæ enim est violentior, virtutem dissoluit.

¶ Siue pauca, siue mediocris, siue multa futura est tritura, clemens esse debet, non violenta nec operosa: ne vehementiori percussu vires prorsus amittant medicamēta, aut certè exanimentur. Non tamen ob id omnia æquali vi terenda sunt, sed alia vehementiore ictu, alia clementiore egent, prout natura medicamenti terendi est. Nam crassa, dura, solida, densa, membranosa, fractu contumacia, valida vi in profundo sita prædita validiorè ictum citra metum viriū sustinent: quorum contraria minori vi teri debent, ne viribus dissolutis inutilia fiant,

15 THEOREMA TERTIVM, SERMO

VNIVERSALIS NOCVMENTORVM, QVÆ

in corpore excitantur purgatio-

nis tempore, in tria ca-

pita diuisus.

20 **N**quit filius Mesues: Post hæc occurrendum est malis accidentibus, excitatis post sumptum medicamentum, terrorem timorémque afferentibus: quæ elementum & materia multorum morborum, & senij mortisque acerbæ sunt.

¶ Tertium aggreditur theorema ad solum ferè Medicū attinens. Nam Pharmacopoeus nil ex his, quæ deinceps scribuntur, inconsulto Medico, attentare debet: ne falcem in alienâ messem mittens plus noceat, quam prosit. Traduntur igitur hoc theoremate accidentia (symptomata Græci vocant) quæ tantisper dum purgatio fit, corpori à medicamento superuenire solent. quæ Medicum, assistentes, ægrumque non mediocriter consueverunt terrere. Sunt quæ ea elementum siue principiū, materia & occasio multorum morborū, vt anxietatis, oris ventriculi morfus, καρδιωγμὸν Græci vocāt, delirij, syncopes, spalmi, repentinæ mortis, aphonie, aliorumque malorum: senij, prematuræque mortis. Senij nanque afferunt medicamenta immodicè vacuando humores probos, vnâ cum vitiosis, spiritus, calorémque siccando, aut aliter alterando: instrumenta naturalia & vitalia debilitando. Ad quæ intempestiua mors (quæ acerbæ & præmatura dicitur) necessariò consequitur. Sunt autem accidentia illa vniuersalia, quibus morbi plerique, senium, & mors intempestiua succedūt, tria protinus dicenda: quibus qua arte & ratione prospiciendum sit, in sequentibus docebit. Antiquus interpret malè, tempestiue, legit, vbi nos, acerbæ, cum Syluio vertimus: quoniam tempestiui Latini dicitur, quod maturè suoque tempore fit, qui sensus non est ad mentem auctoris.

40 Ea autem sunt, humorum commotio citra vacationē: vacuatio illegitima & laboriosa: vacuatio denique largior, quàm necessitas postulat, interdumque immoderatissima.

¶ Symptomata, quæ in corpore purgationis tempore excitari solent, sunt hæc: humorum à medicamento purgante commotio citra vacationē: vacuatio illegitima & molesta: vacuatio multo largior quàm necessitas postulat. Intra hæc enim accidentia omnia medicamen-

tis consueta succedere purgationis tempore generatim continentur: eademque morborum & accidentium omnium, quæ purgandi tempore superueniunt, elementum causæque sunt.

Quæ tria ob tres item causas contingunt, vel propter incompetentiam vitiumque medicamenti: vel sumentis, vel accidentium superuenientium utriusque. Quæ omnia si commoderatè se habent, scire licet magni esse momenti ad corpus incolume seruandum.

¶ Singula accidentia proximè commemorata suis causis reddit. Nam quod medicamentum sumptum non vacuet, aut illegitimè & laboriosè, aut supra modum vacuet: vel in medicamento, vel in egro, vel in his, quæ utriusque communia sunt, vitium esse ait. Si enim in his nihil peccatum est, sed omnia ritè & ex arte sunt peracta: iusta, facilis, & optata sequetur purgatio: neque metus erit, ne aliquod ex dictis accidentibus negocium faceat. Ex hac oratio ne quædam reseuimus, quod superuacaneum & otiosum videretur idem toties repetere, sententiam tamen auctoris pro virili nostra reddere conatus sumus.

Incompetentia autem medicamenti est, vel quia ipsum est genere malignum, aut si malignum non est, notas fortasse non habet omnes boni medicamenti, vel proportionales artificiales, quarum ante meminimus. Vitanda igitur sunt medicamenta, quæ nec arte, nec ratione alia fieri meliora possunt: & in eligendis, obseruandæ sunt conditiones, & proportionum modi.

¶ Purgatio malè procedit vitio medicamenti, quia vel illud est genere malignum & deletorium, ut lathyris, scammonium, tithymalus, euphorbiū, thymelea, quæ non sine molestia & labore purgare solent: vel si benignum est, quia à suo genere disciuit, qualia sunt medicamenta ex accidente maligna, de quibus latius theoremate primo egimus: vel quia non est legitime correctum & castigatum, de qua præparandi ratione theoremate secundo abundè distèruit. Ut igitur prospera sequatur purgatio, vitanda tibi sunt medicamenta, quæ nec artificis quadruplici industria, nec missione aliorum medicaminum, possunt meliora fieri: eligenda verò quæ notas sui generis ad vnguem explent, probèque à Medico castigata sunt.

Vitio autem sumētis purgatio malè procedit, quia is est ex eorum numero, quibus est interdictus medicamentorum vsus: vel quia præparamenta ea non præcesserunt, quæ re vera securum reddunt corpus ab impendente periculo. sunt autem horum præcipua, materiæ euacuandæ æquatio, viarum & meatuum necessariorum præparatio, alius laxa & lubrica reddita.

¶ Quandoque qui assumpsit medicamentum in causa est, quod nulla vel illaudata sequatur purgatio. Quidam enim à purgantibus medicamentis prorsus abstinendi sunt: quo in numero continentur, qui optima & inculcata sanitate fruuntur, quique nullam actionem sensibilibiter laxam habent, neque semina aliqua morbi intus gerunt. Plethorici quoque sanguinis missione potius, quam purgatione egent. Virium naturalium, vitalium, animalium imbecillitas, ob inanitionem euidentem vel occultam, vel alterationem prægressam, purgationem vitandam indicat. Qui etiam ex quacunque occasione vomunt, vel ante quam medicamentum assumant, exoluuntur: inepti sunt ad purgationes inferiores, de quibus nobis sermo est. Iam utero gerentes ante quartum mensem, & post sextum purgari recusant. Præterea obesi admodum natura, & prægraciles non sine metu purgantur. Temperamentum quoque hominis vehementer calidum & siccum, aut frigidum & humidum cathartica non citra noxam experitur. Corporis quoque raritas purgationem, ut sanguinis missionem impedit. Qui dynteria, & quouis alio alui profluvio facile corripuntur, purgatione interdici sunt, nisi sistendæ purgationis causa fiat. Pueri item ac senes: & mulieres, quibus menses validè pur

Aeti. cap. 23. Ser-
mo. 3. lib. 1. Aui-
cen. fen. 4. lib. 1.
Hippo. & Gale.
aphor. 36. & 37.
lib. 2. & 16. lib. 4.
& Gale. lib. de san-
gui. missi.
Aphor. 16. lib. 2.
Aeti. ibid. & Ga-
le. lib. de theri-
ad Pifo.
Hippo. & Gale.
aphor. 1. lib. 4.
Gale. lib. de san-
gui. mis. & Aui-
cè. ibidem.
Gale. de theri. ad
Pifo. & Apho. 2. 4
lib. 1. & 4. 4. li. 2.

- gantur, & quibus sanguis vel alius quouis humor aliqua parte immodicè prorumpit: qui in choleram, cõuulsionem, vel aliũ quemuis morbum, ex eo, quod vacuantur, vel cõmouentur humores, facillè incurrunt: purgari minimè debent. Blesi etiam cautè purgandi sunt. Similiter qui certam & præscriptam habent viuendi rationem, vt qui semel in die cibo vtuntur, & eoque simplici & pauco. Tum quibus præcordia tument, intentaq; aut supra modũ calida & ignea sunt: aut si inibi, vel in partibus, per quas medicamento transitus est, sit inflammatio, vel vlcus. Ad hæc, qui vitæ institutum laboriosum habent, vt messores, fossiores, remiges, fabri ferrarij, baiuli. Præterea qui non dudum cibo & potu se impleuerũt, vel aliter magna cruditate laborant, ante coctionem & humorum præparationem, purgandi non sunt. Neque medicamentis eos aggredi oportet, qui assidue & quouis de causa animo linquantur, egrèque reuocantur. Neque eos quibus alius astricta est. Et qui medicamentis purgantibus non sunt assueti, cautè & vrgente necessitate purgandi sunt. Cũ enim hominis proprietatem ignores, metus est, ne plus iusto vacues, vel nullo pacto vacuationem moueas: vel si moueas, non tamen sufficienter vacues. Quidam etiam medicamenta in alimentum sapius cõuertũt nihil per inferiora excernentes. Hæc ex Hippocrate, Galeno, Aëtio, Auicenna collecta sunt: quæ sic præcipiuntur, vt nunquam ab eis discedendum sit, nisi cum cautione & præmeditatione summa. Scire tamen licet in aliquibus ex his casibus clementioribus & blandioribus medicamentis nos posse vti, cũ eo tamen, vt nulla inde insignis noxa corpori sequatur. Præter hæc vt legitima rectaque sequatur purgatio, quædam præire debent, vt materia euacuetur: præparatio: meatuum, quos vacuandus humor medicamentũque permeare debet, ad apertio: naturæ ad promptam deiectionem assuefactio. Aequari humores recetiores dicunt, cũ crassi tenuantur, viscosi, harentesque inciduntur & detergentur, multi minuuntur: vt minorem humorũ modum facilius natura moderetur. Viæ meatũsque aperiuntur, obstructionibus ventriculi, hepatis, venarum mesaraicarum, intestinorumque liberatis: & constitutione, & quouis alio obice è via sublato. Natura etiam ad promptam facillèque deiectionem cibus humidioribus, lubricantibus, leuiterque irritantibus, vel clementibus medicamentis, assuetis: & postea cuius medicamẽto quantumuis clementi cedit. Os quoque ventriculi roborare conualunt tũ Græci tũ Latini auctores, quò validius ad inferiora pullio fiat. Quæ omnia diuino illo oraculo Hippocrates complexus est: Corpora (inquit) cũ quis purgare voluerit, oportet fluida facere, per quæ verba fluida facere, omnia ea, quæ in secunda huius orationis parte diximus, complexus est, vt auctor est Galenus.

Aphor. 12. lib. 8.
Auic. & Aëtii.
ibidem.
Aphor. 24. lib. 1.
& lib. quos medi-
ca. & c. & 13. me-
tho.

Cõmenta. aphor.
22. & 24. lib. 1.

Gale. cõmẽta. 11.
libro. 2. de victu
acuto. cætera ex
Aëtii. & Auicenna
petantur.
Gale. lib. de the-
ri. ad Pisonem.

Ex cõmen. apho.
24. lib. 1.
Gale. cõmẽ. apho.
9. libro. 2. & lib.
quos medica. & c.
& alibi.

Aphor. 21. parti.
2. lib. 2. epide.
Gale. lib. 4. sani-
tuen.

Corne. Cel capit.
18. li. 3. & Hippo-
& Gale. 6. epide.
parti. 5. apho. 23.
& aphor. 13. li. 4.

Aphor. 9. lib. 2.

Vitio denique accidentium superuenientium extrinsecus error prouenit, si in victus ratione, in sex rebus non naturalibus tibi notis peccetur.

- 35 ¶ Vitio demum sequitur purgatio, si in sex rebus non naturalibus aliquis admittatur error. Sunt autem illæ aër, motus quies, cibus potus, somnus vigilia, excretio retentio, animi affectus: quas Galenus, alibi in quatuor, nempe sumenda, ad mouenda, educenda, facienda includit. Aër enim immodicè calidus vel frigidus siue partium anni, siue regionis, siue præsentis constitutionis, siue operimentorum, siue alterius cuiusvis rei ratione improspere vacuationis est causa, vt i fusius in primo theoremate declarauimus. Astrorum etiã congressus, ortus & occasus magna religione quidã obseruandos putant: tibi etiam quatenus tunc aliqua insignis in aère sit mutatio, obseruandos hortor: alioqui lotium potius, ceteraque signa medica purgatione suadentia vel dissuadentia consulenda sunt, præsertim in acutis, in quibus occasio est maximè præceptus, moraq; sæpe exitium avertit. Exercitatio & quies si intempestiua sint, improspere vacuationis possunt esse causa. Nam protinus à sumptione medicamenti quiescendum est, ne intempestiuo motu naturam euertamus, vomitumque eliciamus, lente & leniter, si per vires liceat, nec sit alia cõtraria indicatio, ambulare oportet, tum maxime, cum in agendo tardare videtur. Ieiunio & concoctione absoluta in valida purgatione offerendum est, & cibo, & potu interdicens purgatio, donec purgatio absoluta fuerit: nisi forte ventriculi os imbecillum sit, & bilem facillè contrahat, quæ animi deliquium minetur, nisi cibus

Gale. cap. 85. ar-
tis Medicæ, & li.
1. sani. tuen.

Gale. cõmẽ. in
aphor. 5. lib. 4. &
Auic. cap. 3. & 5.
sen. 4. primi.

Aëtii. ca. 104. lib.
3. Gale. cõmẽ.
aphorif. 5. lib. 4.
Manar. epist. 11.
lib. 2.

Aphor. 14. & 15.
lib. 4. Auic. sen.
4. primi. cap. 4.

Gale. in fine lib.
3. sani. tuen. & 2.
alim. cap. de po-
mis, & cap. 2. lib.
3. de causis sym-
pto.

Libri primi

Paul. cap. 6. lib. 7. Auicenn. cap. 5. fen. 4. lib. 1.

Textu & cōmen. 12. & 13. lib. 2. de victu acutorum.

Cap. 6. lib. 7.

Ex Auicenn. cap. 5. fen. 4. lib. 1. & recētiōribus quibūsdam.

offeratur: tunc enim exhibendus panis ex vino aquoso, aut Ptissana, aut chondri cremor, aut simile aliquid, idē nōdum incēpta vacuatione, ne cibus corrumpatur, sed protinus vbi medicamentum fuerit epotum, sic enim ad celeriorē medicaminis motionem etiā pondere suo opitulatur. Et si metus est, ne medicamenti reliquā in descensu gulę & ori ventriculi adherentes læsionem aliquam insignem afferant, vt strangulationem, tingultum suffocatorium, quam læsionem medicamenta maligna præcipuē minantur: ptissana cremorem, vel iusculum insulsum, protinus a sumpto medicamento ex consilio Hippocratis & Galeni porrigimus. Eodem modo si natura imbecilla videatur, & ad medicamentum in actum redigendum pigra, ad eam excitandam iusculi parum salubriter offerimus. Alij etiā offeruntur casus, in quibus vel cibum dare ante absolutam purgationem solemus, vel certē dare, vel subtrahere non admodum refert, quos hic percensere longum esset. Somnus quoq; vt vigilia inoportuna purgationē alioqui probē institutam vitare solent. Paulus a somno in totum abstinendum esse censuit, donec medicamentum suam perfecērit actionem. alij pro natura medicamenti, & sumentis, interdum vigiliam, interdum somnum laudant. Nam si catharticum medicamentū est debile, & æger stomacho est imbecillo, somnum vtilem esse putant, vt per eum reuocato calore ad interiora celerius & facilius suā medicamentū promat actionē: quod si validus & robustus ventriculus est, illis autoribus, interdicens somno ad perfectam purgationem homo est: nisi forte per eum hypercatharsin curare velis, alioqui periclitabitur, ne victo a natura medicamento in alimentū conuertatur. At verō si medicamentum purgans validum fuerit, vel durum & solidum, ad tempus dormire licet. Vbi verō natura excernere cœpit, in totum somnus prohibendus erit, donec purgatio fuerit consummata. Interdum tamen leuia quędam medicamenta imperamus, & vt quouis tempore & pleno & vacuo corpore indiscriminatim sumi possunt: sic postea ægrum dormire, vel vigilare parum referre putamus. Ad hæc excrementorū retentio, vt excretio immodica, illegitimā purgationis possunt esse in causa: vt animi motus, de quibus omnibus abundē in primo theoremate disseruimus. Ad hæc referas licet animi affectus, rei horrendæ aspectum, flatus, & cuncta alia, quæ improspere vacuationis possunt esse causa.

CAPVT PRIMVM TERTII THEOREMATIS, si medicamentum commouet quidem, sed non vacuat.

Xponamus iam singulas huius diuisionis partes, primumq; si medicamentū nō vacuat, vel tardius vacuat.

¶ Particulatim trium prædictorum accidentium, morborūque ea minantium tū causas, tum signa, tum curationes traditurus, ab eo exorditur, quod primum in diuisione proposuit, nēpe qua ratione cauendum sit, ne medicamentum humores tantū cōmoueat, vel parum vacuet: aut saltem si illud vitari nō potest, quo modo prouidemus, ne vlla inde insignis noxa sequatur. Quod vt facilius præstet, huius accidentis causas sigillatim ante omnia enumerat: post quo pacto illis speciatim prouidendum sit, ingenio sissimè docet. Sequuntur accidens hoc ventriculi grauitas sensim incremente humore, oris ventriculi compressio, aliæque mala partim dicta, partim dicenda.

Ex lib. 2. alimen. cap. de pomis.

Id autem accidit, vel propter imbecillitatē virtutis non valentis in medicamentum agere, quo fit, vt nec illud in eam agere possit: vel propter flatus crassos medicamentum leuantes, aut in meatus corporis occultos, poros vocant, impingentes (vnde febres putridæ, syncope, repentina mors) vel ob facultatis expultricis imbecillitatem; vel ob meatuū, per quos vacuandum est, obstru-

Theorema tertium. LVII

ctionem, & constipationem; vel ob materiam expelli contumacem, quæ commouetur quidem, sed expulsionem resistit, & latius in corpore spargitur, & increfcit: aut quoniam medicamentum sua natura est imbecillum, remissumue in agendo,

- 5 ¶ Summatim intra sex causas includit omnia ea, quæ in causa esse solent, quod medicamentum humores citra vacationem commoueat: vel parum, vel longo post tempore, quam sumptum est, vacuet. Quarum prima est natura, seu caloris naturalis imbecillitas. Cum enim medicamentum in corpore agere non possit, quin prius a natura, hoc est, calore nativo, seu virtute naturali alteratrice, in actum reducat: reduci autem nequeat a colore languido & imbecillo, sequitur, ut nec illud in naturam seu corpus agere possit. Quamobrem nullam vacationem promouebit, quin vel in corpore corrumpetur, vel indidem nihil aut parum alteratum excernetur.
- 10 Altera causa huius accidentis flatuum & crassities, & multitudo, esse solet. Nam interdum medicamentum, quod suo momento naturali que inclinatione deorsum materiam protrudit: flatibus natura sua contrario motu sublatis, & secum medicamentum & humores commotos rapientibus, reluctante medicamenti natura, vomitum elicit, si temerarius eorum impetus ventriculum versus casu feratur. Quod si in partem exitu carentem, vel principem inclinet, metus erit, ne inde febris putrida, syncope, repentina mors consequantur. Nam si in latentes corporis meatus (quos *πόροις* Greci vocant) medicamentum humoresque commotos vna trahentes flatibus impetu fecerint, ibique infixi manserint, eos obstruet: vnde febris ferè succedere consuevit. Quippe cum commoti humores in loco calido & humido sint, perspiratumque careant, nec amplius a natura regantur, putrescant necesse est. Omnis enim humor quicumque sit, si coctionem non recipit, diutius in corpore manens putrescit. Sin in cor, vel aliam principem partem peruaserint, syncopen repetinamque mortem soliti sunt accersere. Tertia causa impedita vel imperfecta vacationis, facultatis expultricis imbecillitas est. Licet enim
- 25 reliqua omnia recte se habeant, si hæc ut decet, suo non fungitur munere, nulla aut imperfecta sequetur purgatio. Variæ autem sunt causæ, propter quas hæc virtus suum officium non facit, quas Galenus libro sexto de causis symptomatum persecutus est. Quæ cum ita iacet, vt nec medicamentorum, nec humorum ab eo attractorum stimulus nec moles ad opus suum probe obeundum eam excitare valeant, medicamentum nihil aut parum aut tarde purgabit. Quarta
- 30 & quinta causa ad impedimentum facultatis expultricis referenda sunt. Licet enim ipsa valida sit, si meatus, per quos vacuandum est, sint obstructi a stercore, flatibus, humore, vel aliter quomodocunque impediti: vel si humores per medicamentum euacuandi crassi, tenaces, herentes, impactique sint: nulla, aut imperfecta, sequetur purgatio. quoniam medicamentorum tractui non cedunt, imò omnes angustas vias obstruunt, & impediunt: quin potius longè lateque per vniuersum corpus diffusas humor vacuandus, largior copia, iorque euadit: quoniam reliquam humorum molem inficit, & in suam naturam conuertit. Sexta & vltima huius accidentis causa est medicamenti oblati imbecillitas. Est autem imbecillum vel natura, vel quia ipsius exigua est exhibitæ quantitas, pro humore vacuando, corporis natura, & reliquis limitationibus necessarijs. Tunc enim vel superatam a natura in alimentum animalis conuertitur, vel deleteria vim contrahit. Quandoque (quod magis mireris) immodicam medicamenti præsertim malignioris quantitate impedita vacationis volunt esse causam. Naturam enim medicamenti venenosam exitiosamque vim presentientem, non audere illud aggredi aiunt. Interim eadem per vrinas impetum facit, eoque medicamenti vim dirigit. Hominum ite proprietatis huius causa esse solet. Quidam enim non magis a medicamentis mouentur, quam si alimentum familiare sumperint: quin potius sapere ea concoquunt, & nutrimentum ab eis aliquando sentiunt. Has & reliquas omnes (si quæ præter recensitas erunt) causas, ad tres illas vniuersales, agrum, medicamentum, & sex res non naturales referas licet.

Gale. in simplicibus. & 3. temperamen. alijsq; locis.

Mefuesca. 2. theore. primi.

Gale. lib. 1. san. tuen.

Idem cap. 12. lib. 2. de diff. feb. Idem cap. 5. eiusdem lib.

Cap. 117. lib. 3. & Gale. lib. 1. & 2. de diff. & caus. morbo. de forma corrup. ca. & lib. 4. san. tuen. de lassitud. ylcerosa & com. i aphor. 9. lib. 2.

Auic. sen. 4. primi cap. 4. Auic. & Sera. ca. de Scamonia. Aeti. ibidem, & Gale. lib. 4. san. tuen.

Aeti. ibid. & Gale. de theriaca ad Pisonem. Aphrodi. initio proble.

Quibus causis omnibus, qua ratione optima prospiciendum sit, accipe. Si ob naturæ imbecillitatem id contingit (quod sensu

Libri primi

deprehendere potes. aut enim ex morbo reualefcit homo, aut alia simili caussa imbecillus est) & medicamentum leniendo & lubricando est purgatorium, cibo naturam mox roborante dato post potu aquae minimum frigida: medicamenti actio adiuuatur.

Et Auicena. cap. 9. sen. 4. primi.

Paulus cap. 6. lib. 7.

Aphorif. 16. & 18. lib. 5. & libro. 8. metho.

Paulus ibidem.

Gale. cap. ultimo artis Medicinæ, & practicozum turba.

¶ Qua ratione his caussis prospiciendum sit, in presentia docere aggreditur, ab ea, cui principem locum dicauit, orsus. Sed cum medicamentorum genera quatuor in superioribus notauerit, quedam eorum in simili caussa peculiarem prouidentiam exigere ostendit. Si ergo quia natura seu virtus naturalis alteratrix imbecilla est, nulla, pauca, vel tarda sequitur purgatio: medicamentumque assumptum ex genere lenientium, vel lubricantium est: audacter forbilis & calidus, & concoqui facilis cibus offerendus est, vt ius pulli, vel iuuenis gallinae, panis ex vino aquoso, vel optimo probe diluto, pitifana cremor, oua forbilia, vel similis alius. Prius tamen quam cibus offeratur, potui danda est aqua, non gelida: ne calorem natium vel extinguat, vel imbecilliorē reddat: nec vehementer calida, ne eundem resoluat: nec tepida, quonia hanc magnopere ventriculum resoluit laxatque, & vomitum prouocat, sed velut ex sole calens vel temperata. Ea enim lauado medicamentum promptius descendere facit: cibus naturam roborat, suoque pondere idem deturbat, presertim si ipse vi emolliendi praeditus sit: qualis ferè liquidus esse solet. Nota: verò imbecillitatis sub sensum cadunt, vt conualescentia, senium, victus parcus & paru nutriens longo tempore precedens, & similes alia: quae in semiotice parte Medicinæ ab autoribus plerisque docentur. Alij post cibum sumptum volunt precipere Mesuem, vt potui huiusmodi aqua detur: quibus suffragari videtur Iacobus Syluius vir oculatissimus. Sed tu eam sequere intelligentiam, quae proxima vero videbitur.

Si ob flatum, & malam qualitatem (quod praecedentia flatuum signa, aut intemperies aequalis, vel inaequalis declarant) clysteribus, aut vomitu vacuandum est: deinde his pugnandum, quae flatum dissoluere, aut malam qualitatem permutare posse, nocti.

Gale. cap. 2. lib. 3. de caussis symptomatum.

Hippo. & Gale. li. 2. de victu acutorum, & lib. Quos medi. &c.

¶ Causa efficiens in generatione flatuum calor imbecillus maxima ex parte Galeno est. Nam frigus exactum flatum excitare non valet: vt nec vehemens calor, nisi forte materia ipsa sua-pte natura flatulenta sit. Eorum materia est humorum mala qualitas, hoc est, cruditas, crassities, lentor eorum siue sint in toto corpore, siue in aliqua ipsius parte, vt ventriculo, intestinis. Si igitur flatum, quos ferè humorum cruditas, crassitudo, & lentor comitatur, in caussa sint vacuationis impedita, vel pauca: clysteribus, aut vomitu euocandum est medicamentum, pro vt impetus ipsius feretur. Deinde incidentibus, tenuantibus, resoluentibus, flatum discutendi sunt: materiaque ad educationem preparanda. Vtrunq; cuminum, anisum, fesele, daucum, & quae huius sunt naturae tum simplicia, tum composita praestant: post aliud exhibendum medicamentum purgans, quae citra molestiam vllam iuste vacuabit. Flatuum nota sunt, ructus, crepitus, motus celerrimus materiae contentae in interioribus, palpitatio, & quedam alia. Cruditatis, crassitiei & lentoris humorum quaedam etiam nota sunt, quas ex colore cutis, vrina, praecedente victus ratione, alijsq; signis, colligas licet.

Si quia facultas expultrix est imbecilla, aut medicamenti actio debilis, aut remissa: aquam modicè frigidam damus, & horam post, astringentium aliquod, vt cydonium, pyrum, vel simile. Haec enim potenter medicamentum ad inferiora detrudunt.

Ex apho. 15. & 15. lib. 4. & 3. sanituendae, & 2. alimenten. & 3. de caussis sympto. cap. 2. de facult. expultrice.

¶ Frigida potus quia retentricè ventriculi vim subuertit, medicamentum retentum descendere facit, & eius imperfecta vel tarda actionem intendit, vel accelerat: suo quoque pondere & humiditate non paru in id conferente, praesertim si leuis sequatur deambulatio. Norunt id vulgares, quippe cum eis ex animi sententia alius non descendit, dormituri largam frigidae copiam assumentes, eam lubricam reddunt. Sed id saepe non sine discrimine salutis tetatur. Na inde colicus dolor, iliacus, aliaque mala interdum pullulare solent. Mesues modicè tri-

Theorema tertium. LVIII

gidā imperat, nē vires naturales prosteruat. Omnis enim immodica intēperies deijcit vires. Sic igitur per frigidā potū retentrice vi euerſa, & poſt horā expultrice per cydonia, pyra, punica, & his ſimilia altringentia, roborata: facilis purgantis medicamenti, & humoris cōmoti expulſio fiet. Id ſe feciſſe narrat Galenus in iuuenē, qui ſcammoniū ſumpſerat purgan-
 5 di gratiā, & horis quinque à ſumpto medicamento nondum purgauerat: excepto quōd ille frigidā potū non imperauit. Quam hīſtoriā fuſe ſcriptam, aliaque nō penitenda comperies libro ſecundo alimentorum poſt caput de pomis.

Gale. libro. 3. de
cauſ. ſynpto. cap.
1. & aph. 20. lib.
2. Auicē. cap. 8.
ſen. 4. lib. 1. & Aë
ti. cap. 117. lib. 3.

At ſi viarū & canalium obſtrūctio in cauſſa fuerit, clyſteribus affectui conuenientibus medendum eſt, & alijs omnibus, quę cō-
 10 ſtipationem expedire dicturi ſumus.

¶ Si ad votum Medici non reſponderit venter, quia ſtercus durū aridūque, vel humores craſſi, lenti & multi, vel hatus craſſi: inteſtina obſtruunt, & conſtipant, per quę tranſitus eſt medicamento & humoribus ab eo purgandis: in hoc caſu clyſteribus affectui conuenientibus pugnandū eſt, vt pote ſi ſtercus durū impedita vacuationis cauſſa fuerit, ex leniētibus,
 15 emollientibus, & lubricantibus clyſter conſtare debet: ſin verō humores craſſi, vel lēti, vel multi intercluſerint illa, ex incidentibus, tenuantibus, digerentibus cōponendus eſt. In eundem vſum reliqua omnia vſurpabimus, quę conſtipationem expedire ſuo loco dicemus.

Quibus auxilijs, ſi purgatio non procedat, nulla inde noxa in ſignis metuenda eſt.

20 ¶ Quoniam duo medicamentorum genera, de quibus ſermo haſtenus fuit nobis, clementia ſunt, & quadantenus alimenti naturam reſipiūt, licet ea vacuationem nō promouerint, nulla inde noxa inſignis metuenda eſt. Cocta nanque & ſuperata à natura in alimentum animalis conuertuntur.

Paul. cap. 6. lib.
7. Gale. cap. 23.
lib. 3. ſimp. medi.

Si autem medicamentum purgans comprimendo nō vacuet, aquam frigidam priorum nonnulli propinandam cenſent, quōd adaucta per aquam grauitate, citius lubricet, ac deſcendat. Sed errauerunt illud ſimphciter aliterentes. Nam vt verum ſit in habitibus liberos corporis meatus, in habentibus tamen hos obſtrūctos, aut inteſtinorum anfractus arctatos, augetur per aquam frigidam anguſtia, quare ijs exhiberi non debet. Id igitur diligenter diſcernendum tibi eſt, quod cū intellexeris, potandam tunc dabis tepidam. Nā & lubricare cogit, nec eſt quod timeas ab ea, quod nuper diximus.

¶ Dicturus quid nobis moliendum ſit, ſi medicamentum purgans comprimendo non vacauerit: erroneam veterum quorundā opinionem prius reſellit. Cenſuere enim nonnulli hoc caſu aqua frigida potandum eſſe agrum, illa ducti ratione, quōd ea medicamentum in inteſtiniſ harena lubricet, & deſcendere faciat. Nam grauitate ſua naturaliter fertur deorſum, ſuaque humiditate lubrica inteſtina reddit. Ad hęc pondere inutitūm aquę, tūm medicamenti natura grauata ad excretionem excitatur. Quam opinionem eo ſolū nomine re-
 35 prahendit, quōd vniuerſaliter citraque limitationem eā protulerint. Eſt enim quando vtiliſſimē exhibetur, tunc ſcilicet dum in inteſtiniſ primis que venis nulla obſtrūctio, nullaque conſtipatio eſt: quoniam tranſitus illi eſt liber & amplus: alioqui ſi vię illę ſint occluſę vel anguſtę, quia vel obſtrūctę, vel conſtipatę, vel aliter impeditę ſunt: augetur per aquam frigidam anguſtia, & ipſa tūm ſibi tūm medicamento viam præcludit: & ita quod remedio ſperauerat fore Medicus, præſentaneū attulit damnum. Si igitur obſtrūctę vel conſtipatę, vel aliter occluſę ſint illę vię, tepida, non frigida porrigenda eſt aqua. Ea nanque non ſolū nō parit viarum anguſtiam, verum etiam eas ſuo calore dilatat, & rarefacit, medicamentūque

45

Libri primi

ipsum humiditate sua lubricat.

Omne præterea medicamentum comprimendo purgās, quod cunque id sit, nisi vacuet, timendū tibi est, ne partes anfractuofas, alioſque meatus, exiles præſertim, lædat. Quapropter expellendum à corpore est prædictis tum lubricantibus, tum ad inferiora trahentibus.

¶ Si purgantia comprimendo medicamenta non vacauerint, metus est, ne intestina præſertim gracilia, alioſque meatus exiles, vt venas meſenterij, obſtruendō lædant. Comprimentia enim meatus omnes constringunt, arctioresque reddunt, ſicuti in primo theoremate fuſius perſecuti ſumus. Ob id enitendum est ea à corpore conſeſtim expellere partim prædictis lubricantibus, vt aqua calida ſimplici, vel cui paululum olei amygdalarum dulcium adiectum sit, vel iuſculo inſulſo pulli, vel iuuenis gallinae, vel ſimili aliquo: partim clyſteribus reuolentibus medicamentum ad inferiora.

At verò ſi medicamentum diſſoluendo purgatorium fuerit, & ex his quæ vitanda diximus, nec vacauerit: generabit anxietudinem, æſtuationem, conuulſorium quendam motum, in quo partes extenduntur & retrahuntur: totius corporis laborioſos motus, capitis dolorem, σκροταλίαν, dolores oculorum tam vehemētes, vt hi foras elidi videantur, cordis morſum, & in quibusdam præſocationem.

¶ Si deniq; medicamentum aſſumptum diſſoluendo & attrahendo purgatorium ſit, nec vacauerit: quid agendum Medico ſit oſtendit. Verū quoniam trahentium medicamentorum duo genera notauit in primo theoremate, genere toto vel ex accideſte maligna (quæ fugienda prorsus dixit, niſi magna aliqua neceſſitas ad eorum vſum nos trahat) & benigniora clementioraque, quibus tutius vtimur: de malignis toto genere vel ex accidente primū agere proponit: ante omnia tamen morbos & ſymptomata, quæ cohibita illorum vacuationem conſequentur, enumerat: deinde qua ratione huic malo medendum ſit, tradit. Si igitur medicamentū diſſoluendo purgans genere malignum non purgauerit, vel citra iuſtum modum purgauerit, in corpore retentum anxietudinē, aliāque recenſita mala inuehit. Eſt autem anxietudo (quam barbari anguſtiam vocant) inquietudo quædam & cruciatus, cū corpus modo huc modo illuc conuertitur, & in varias figuras mutatur, nuſquam nullōque modo conqueſcere potens. Hanc anxietatē pariunt tum medicamentum ipſum, tum humores ab eo attracti, dum ſuo morſu, vel alioqui qualitate moleſta, os ventriculi offendūt. Aæſtuationem quoq; id eſt, vexationē, inquietudinē, & anhelationē aſſert: eorum exemplo qui æſtum vehementem patiuntur, vel in modum maris, cū ventis ſuſum deorſumq; citra intermiſſionem vllam agitatur. Conuulſorius motus qualis ſit, ipſemet explicuit, dum addidit, in quo partes extenduntur, & retrahuntur. Idem etiam ex vomitu diſcere eſt, neq; ſolum conuulſorium motum, verū etiam interdum conuulſionem accerſunt. Totius corporis motus laborioſos, vt crurum & brachiorum frequentem iactationem, inæquabilēque totius corporis motum, crebrā & repentinam decubitus mutationem. Dolorem capitis, oculorū, ſcotoma ſeu ſcotodiniā vapores tetri, mordaces, à medicamento & humoribus in caput elati inuehunt, quæ accidentia plenius theoremate quarto explicabimus. Cordis morſus, oris ventriculi eſt affectio, Græcis καρδίωγ πόνος nuncupata, cū illud veluti rodetur ab humore, vel à medicamento acri, & corroſiuo humoribusque eodem ab ipſo attractis. Vulgo nanq; os ventriculi cor vocatur, quia ſimiles affectus & ſymptomata atq; cor conſuevit aſſerre, & cor ipſum in conſenſum ſæpe trahere. Quædam etiam ſtrangulatoria ſunt medicamenta vel ſuapte natura vt helleborus vterq; elaterium, thapſia, agaricus, vel quia maximam humorum vim ad ventriculum traxerunt: quæ retenta os ventriculi comprimunt, lan-

Ex Gale. comm. aphor. 9. lib. 2. & lib. 4. ſani. tuen.

Gale. cōmēta. 56. lib. 7. aphorif.

Paul. lib. 3. Gale. de placi. Hippo. & cap. 7. libr. 1. de cauſ. ſympto. & capi. 1. & 5. li. 5. locorum aſſec. & 3. de criſ. & 6. ſani. tuen. Meſu. in ſimpli. Aeti. Gale. lib. 2. alimen. poſt cap. depomita.

5

10

15

20

25

30

35

40

45

cinant, diuellunt, & syncopen stomachicam interim excitant.

Quàm potest igitur celerrimè à corpore expellèdum est vomitu, aut deiectione [potius] exhibitis rebus, quæ illa sua virtute prouocent, quò facilius fiat expulsio, & si motus ipsius ad superiora fuerit, compescatur is motus, & ad inferiora retrahatur clysteribus, etiam valenter trahentibus, si necessitas postulat,

¶ Qua via & ratione remedium huic malo afferendum sit, iam docet. quia tamen & alterando & vacuando illi mederi licet, primùm qua methodo quod infestat è corpore educi debeat, tradit: protinus docturus quo pacto per alterantia malignam ipsius vim vel tollamus, vel obtundamus. Medicamentum igitur huiusmodi si diutius in corpore citra vacationem immorari videatur: quàm celerrimè potest fieri, è corpore educendū est vomitu, si eò sponte sua ferri videatur, vel adhuc in ventriculo sit, in eoque nauſeam, ructus, morſum, strangu-
 10 lationem excitarit: aut potius deiectione, propter causas recensitas in secundo theoremate. Quæ vt minori negotio perficiantur, non temerè feceris, si aliqua leuiter vomitū vel deiectionem irritantia obtuleris. Præcipuo tamen studio enitendum est, etiam si medicamentum ad superiora vergat, vt ducta aluo vacuetur: in quam rem clysteres non modo molles, sed acres etiã & valentes vsurpandi sunt. Quo casu grauia interim succedunt symptomata vt carus, scotoma, delirium, capitis dolor. At verò medicamenta, quæ vomitū & deiectionē
 15 laceſſunt, quoniã in promptu & ad manum cuius sunt, superua caneam duxi operi nostro inferere. Paulus si morbi magnitudo vrgeat, vel si æger vellicetur, distendatur, lancinationem experiatur: iniecto clystere si venter non respondeat, & accidentia permaneant, lauare liberaliter inungendo iubet.

Ad finem cap. 6.
libro. 7.

Quandoq; etiam multorum eiusmodi medicamentorum malignitas reprimitur, Rufo autore, potu aquæ vehementer frigidæ, & in eadem infessione: quoniã acrimoniam frãgit. Omnia enim quæ eam, & acrimoniam, & inflammationem, & furiosum impetum tollunt, partim dicta, partim dicenda, in id conferunt. Sicuti & theriacæ species, quæadmodum proximis capitibus dictū est.

¶ Quoniam pleraq; medicamenta maligna sunt acria, inflammabilia, & obuias quasq; partes furentis in modū lædentia: iure suo alterantia, & quæ contrarios possunt præstare effectus, vt alexiteria, glutinosa, vinctuosa, eorū malignitatē & venenosam vim obrundere posse dicuntur. de quibus in secundo theoremate copiosè satis dictum est, dicitur etiã in sequentibus. Frigida igitur potus eo maximè nomine cõmendatur, quòd sua qualitate medicaminis acrimoniam hebetet, & inflammandi promptitudinem, ceterasque noxas imminentes vel
 35 præſentes vel tollat, vel minuat. Interim etiã debilitata retêtrix vi expultrix ad opus suum excitatur, pondere & lubricitate sua non parum iuuante aqua. In quam etiam rem theriacæ species insigniter conferunt. Vocat autē species theriacæ medicamenta omnia, quæ aduersus malignam & letalem medicamentorū vim à proprietate valent. Sunt verò huiusmodi medicamenta tum simplicia tum composita non pauca prodita literis, de quibus longam
 40 in superioribus habuimus orationē. Rufus (cuius etiam frigide potus inuentum est) eidem frigidæ sic affectos infedere iubebat, opinatus in eundem scopum non parū infesum illum conferre. Paulus vti dixi, balnei vsu & vñtionem commendat.

Auicē. cap. 9. fen.
4. primi.

Diosco. cap. de di-
stamno. & de pi-
pere, & de hiacin-
to, & alibi. Gale.
lib. 2. de antido.
varias theriacas
cõpositiones no-
tat.

Si autem medicamentum benignum sit, tamen non vacuarit, sed anxietudinem, ventris tormina, æstuationem corporis, capitis dolorē vertiginosum, scotodiniam seu oculorum obtenebrationem, halicas, & oscitationes excitet: citò expellatur collyrijs & clysteribus trahentibus illud ad inferiora, sumptis primū astrin-

gentibus ipsum deturbaturis, vt cydonijs, mastiche, & similibus. Plurima enim talia medicamentum ad inferiora valēter compellunt. Quòd si hæc non profuerint, & accidentia praua multiplicentur, & materia tenuata iursum feratur: secāda necessario vena est, primum axillaris, deinde vena malleoli: est enim utilis valde in hanc rem.

¶ Si medicamentum dissoluendo purgans neque genere neque accidente malignum vacuationem non promouerit, aut citra modū vacauerit: qua ratione sint nobis cauenda vel cohibenda mala, quæ inde succedere solent, oratione hac edisserit. Succedunt verò eadem ferè accidentia, quæ prohibitam & imperfectam medicamēti maligni vacuationē sequi dixit intentione tamen & remissione non aliter ac ipsa medicamenta bonitate & malitia inter se differunt. Quod igitur barbarus interpret angustiam verterat, anxietudinē interpretatur, à priori sententia non discedentes. Per mordicationē ventris, vel cardiagmon, vt prius vel potius tormina intelligit. Tormina verò nobis significant hic idē quod Græcis *σροφός*, nē pedolorem, morsum, cruciatū intestinorum à medicamento, vel humoribus acris & mordacibus eò attractis excitatum. vertigo quid sit, & quò à scotodinia differat, abūde in quarto theoremate docebimus. Illud verò diligenter obseruandū est. *ἀλυκας* quod alij *ἀλας* vocant, quosdam pandiculationem vertere: quibus suffragari videtur Meius oscitationem illi ascribens: alios anxietudinē, quibus nos assentimur, interpretari. Quæ opinionum differentia ex commentario Galeni quinquages. sex. lib. septi. Aphorif. manasse videtur. Nā eo loco anxietudinis & pandiculationis meminit, non quòd vtrunquē *ἀλυκην* cōplecteretur, sed quòd oscitatio, cuius Hippocrates mentionem fecerat, affinis valde affectus esset pandiculationi: & quia remedium, de quo ibi agebatur, vtrique affectui erat commune. Vtriusque enim symptomatis causā est humiditas flatuosa, vel spiritus vaporosus, in musculis corporis contenta, ad quæ expellenda natura violento motu mouetur: in pandiculatione quidem omnes corporis musculos, sed præsertim artuum distendit: in oscitatione verò musculos tantum maxillam inferiorem aperientes. Neque ob id inficiamur pandiculationem medicamēta quandoque excitare posse humore vacuando in flatum conuerso. Prehæbitis in hunc modum significationibus harum affectionum, præsidia, quæ causā illas excitantem tollant, deinceps tradamus. Igitur vt primum poterimus, è corpore expellendū est huiusmodi medicamentum, & humores ab eo commoti. In quem vsum astringentia, vt cydonia, pyra, mastiche, & his similia sumuntur. Hæc enim pondere suo medicamentum & humores ad ventriculum & intestina attractos secum deturbant. ad hæc, os ventriculi roborant: quo fit vt valentius ea deorsum protrudāt. Veteres mastiches leuissimè tritæ drach. quatuor, vel tres, ex aqua calida magno successu propinabant. Recentiores mastiches modum temperant, & eam exhibent. Post collyrijs, balanos Græci vocant, & clysteribus paulo acrioribus naturā ad excretionem sollicitare iubet. Quæ omnia si frustra tentauerit Medicus, & prædicta symptomata inualecant, vel perseuerent in eodem statu: si cum his ita affectus multi sanguinis sit, oculos rubros, emissitios prominentesque habeat, non ex natura, sed ex medicamenti potione: & corporis tum plenitudinem, tum grauitatem sentiat: venam secare iubet, axillarem siue internam primum, deinde venam internam malleoli: illam basilicam, hanc saphenam Medicorum vulgus vocat. Paulus, quem Auicennas sequutus est, sanguinem mittere iubet, non tamen secandam venam designat. Illud silentio inuoluendum non est, collyrium medicamentum esse oculorum morbis dicatum, in eaque significatione ferè semper à recentioribus tum Græcis tum Latinis vsurpari. Interdum tamen medicamentum teres ad digiti formam & longitudinem ferè coactum sic vocari: quod per naturalia mulierum inditū pessus Græcis & Latinis dicitur, barbaris pessarium: per anum verò idem immisum ad irritandam expultricem vim *βάλανος* Græcis, Latinis glans, barbaris suppositoriū vocatur. Vbi etiā

Auicē. fen. 7. primi, doctri. 2. ca. 13.

Gale. libro. 2. de caus. sympto. & omne aphor. prædicti.

Aeti. sermo. 3. li. 1. & Auicē. capit. 8. fen. 4. primi. Gale. lib. 6. sani. tuen. Paul. cap. 6. lib. 7. & Aeti. ibidē. Aeti. 4. Auicē. 3.

Cap. 6. lib. 7. Paul. Aui. ibidē. Ex Diosco. capit. de dracunculo. Guido & reliqui barbaro latini. Columella cap. 6. lib. 6. Celsi cap. 4. & 5. lib. 7.

fistulosa & cauernosa vlcera sunt, vt in pudendis mulierum, ano, alijsq; partibus cauerno-
fis & profundis, collyrijs vtimur, quo medicamenta ad intima fistula demittere possumus.
Hinc facile patet collyrium non ineptè pro balano vsurpari, vt quidam non omnino indo-
cti contendunt.

5 At verò ex his omnibus præcipuã spem in clysteribus pro va-
rio affectu compositis habeto, hi enim euidentè vtilitatem affer-
re solent, à magnis terroribus hominem vindicantes.

¶ Inter omnia, quæ hæcenus scripsit remedia ad medicamentum (qualecunque id sit) detur Auic. fen. 4. pii
mi cap. 17.
bandum, vel impediendum, ne maligna ipsius & humoris cōmoti vis per corpus grassetur:
10 primas obtinet clyster, præsertim si is pro corporis dispositione & affectu compositus sit: vt
si leniēs & emolliens fuerit, cum stercus durum & siccum retenti medicamenti causa est: si
incidens, tenuas, flatus digerens, dum humores crassi, lenti, vel flatus, vacuationē impediūt:
si etiam leui & molli clystere retentum medicamentum speramus posse detrahi, acriori fru-
stra nō fatigetur eger: & si desperamus leuiori posse euocari, acriori tūc vtamur. Hoc enim
15 modo compositus præterquam quòd summā euidentemque vtilitatem affert, medicamen-
tum & humores vacuando, terrentia symptomata morbōsque sedando: nulla ab eo noxa
corpori impendet.

Vomitus autem tunc est prouocandus, cum pharmacum ge-
nerat cordis morsum, & nauseam, & ipsum genere est strangula-
20 torium, & singultum suffocatorium excitat: sed ne tum quidem
clysteres neglige, imò maxima in eis sit tibi fiducia, præsertim cū
ventrem, aut hypochondria angit medicamentū, & torminibus,
& æstuatione ea fatigat.

¶ Interdum etiam aduersus hoc accidens vomitum vsurpamus, tunc maximè dum purgans Gale. libro. 2. de
placitis Hippo. &
Plato. & cap. 7.
lib. 1. de sympto.
causis, & alibi.
25 medicamentum cordis, id est, oris ventriculi, generat morsum (hoc enim iam omnes equi-
uoco nomine vocare cor diximus) vel nauseam prouocat, vel genere est strangulatorium
(vt helleborus albus, aduersum quam noxam veteres, cum sumpturi erant helleborum, cor-
pus cibo præmunire solebant, vt autor est Dioscorides) vel singultum suffocatorium exci-
tat (vt cum aliqua ipsius pars in transitu in ore ventriculi hæsit, quæ morfu & vellicatu con-
uulsorium motum, & strangulatoriū affert) Sed ne tum quidē clysteres, acriores præsertim,
30 negligendi sunt, quoniam reuulsis quæ ledunt deorsum, insigniter iuuare solent. præcipuè
tamen commendantur, cum medicamentū ad intestina iam descendit, & partes quæ citra vi-
bicum sunt, præcordiaque ipsa, hypochondria Græci vocant, morfu, rosione, tensione, &
æstuatione vexat.

35 **SI MEDICAMENTVM ILLEGI-**
timè & laboriosè vacuat. Cap. ij.

40 **M**edicamentū illegitimè & laboriosè vacuare dicimus,
quod vacuat quidem, sed non quod vacuari oportuit:
& quod cum vehementi corporis turbatione, vt sub-
uersione, vomitu, torminibus, æstuatione purgat.

¶ Expositis præsidijs, quibus enitendum nobis est medicamentum in corpore retentum &
humores ab eo commotos educere, vel si quid vacuationi defuit, restituere, tum affectibus
huic accidenti solitis succedere mederi: dicendum est, quid agere oporteat, si medicamentū
vacuauerit intra modum, sed illegitimè & cum labore. Illegitimè vacuare dicitur, dum alie-
45 num & non cognatum sibi, quanquam corruptum, educit humorem: & cum benignum &

Gale. cap. 1. & 3.
lib. 3. cōpo. ph. p.

naturalem educit, neque copia, neque qualitate peccantē. Cū labore vacuat, vbi inter purgandum magnam corpori affert perturbationē, vt subuersionem (hoc est nauseosam dispositionem, ad quam vomitus interdū sequitur, interdū animi deliquium propter consensum, quem cum cerebro habet os ventriculi) vomitum, tormina, æstuationem, & huiusmodi alia terrentia symptomata scripta à Galeno commentario in aphorismum. ix. libri. ij. & libro quarto sanitatis tuendæ. Quæ omnia, vt auxilia, quibus aduersus hæc nos vti oporteat, futius in sequentibus docet.

Si igitur vacuauerit corruptum quidem & impurum, sed non quod oportuit, necessario iteranda vacuatio est, vt ea ipsa materia vacuetur, quam prius vacuare intenderas: alioqui latius in corpore spargetur, & increfcet, ob agitationem & commotionem in eo factam, & aliarum materiarum in ipsam conuersionem: quo modo in lacunam dum diuersa tum pura tum impura affluunt, & totam tandem impuram reddunt.

¶ Licet Medicus recte coniecerit humoris peccantis speciem, & medicamentum illi vacuando familiare obtulerit: contingit tamē interdum vt alius ab eo, quem educere instituerat vacuetur humor. Is autem quandoq; vitiosus est, sed medicamento exhibito minimē familiaris: quandoq; bonus & naturalis neq; quantitate neq; qualitate peccans. Tum huius tum illius educio, illegitima & improspira purgatio dicitur. Quod autem alius à sperato humor corruptus vacuetur, in causā esse solet humoris tum situs, tum quantitas, tum qualitas. Si enim per medicamentum educendus humor vltra hepar sit in venis, vel habitu corporis vt melancholicus: & in ventriculo, venis mesenterij, intestinis alterius generis humor sit, vt pituitosus, vel biliosus: dum medicamentum melanagogum ventriculum & partes alias mordeat, pungit, vellicat: facultatem expultricem suscitatur, quæ humores obuios & propinquos vna cum medicamento deturbat: quo pulso fisti vacuatio solet. Quamobrem medicamentum aliud offerre compellitur Medicus, quod optatum humorem educat. Quantitas & qualitas humoris eiusdē accidentis causā esse possunt: vt si pituitam in corpore redundare coniecerat Medicus, & illi vacuanda medicamentum conueniens obtulerat: fit tamen alius humor in corpore vt biliosus, atrabilarius, qui naturæ magis infestus est, & morbum potius fouet: naturam irritatam à medicamento credendum est expulsuram eum, cuius quantitas vel qualitas longē infestior illi est, errorēque Medici occultaturam, si modo natura medicamentū dirigere & limitare valet. Vt enim in purgationibus immodicis sanguinē nunquam ea nisi vltimum relinquit: quia familiaris & amicus illi est, alioqui quia leuis & fluere promptus proximē post bilem educendus erat: ita confidendum est ex corruptis humoribus eum primum educiturā, qui in corpore largissimus est, vel qualitate maximē infestus. Quam obrem cum alius à vacuato humor in corpore peccet, alio exhibito medicamine is educendus est. Nam nisi vacuetur, quia agitated & commotus à medicamento est, diffusus per corpus vniuersam humorum molem corrumpet, sibiq; similem reddet. Non aliter atq; dum in lacunam aque tum puræ tum impuræ confluent, tota tandem lacunæ aqua sordida impuræq; euadit.

Quod si non corruptum, sed bonum educat humorem, æstuationem in corpore generat: at cum medicamentum excrementa vacuat, nulla est æstuatione. Cū igitur qui medicamentum sumpsit, æstuabit, vexabitur, summopere debilitabitur: scito vacuari benignum & necessarium, quem natura expellere recusat. Igitur quam celerrimē tale medicamentum è corpore expellendum est, & ipsius vires continuo frangendæ: quæ duo aqua calida in horas pota præstat. Ea enim pota medicamentum lubricando cito

Sera. lib. 7. anti.
do. cap. 10.

5

10

15

20

25

30

35

40

45

deturbat, & ipsius virtutem frangit. Alia etiam idem potētia nos plenius trademus.

- ¶ Si coniectura falsus Medicus (quod in hominem etiam doctum incidere potest) benignū & necessariū eduxerit humorē, quibus signis id cognoscere liceat, & qua ratione mala, quę inde provenire solent, præcauere, vel saltem cohibere possit, nunc scribit. Sic enim natura in massa sanguinis concorde pace ligauit humores quatuor alioqui naturis dissidentes, vt mutuas operas sibi præstent. Sanguis & bilis naturā calidi, tenues, fluxiles humores pituitā & melancholiā frigidis crassis, & ad motū pigris temperantur: & e regione horū frigiditas, crassities, lentitudo, illorū mixtione diluitur. Sanguinis humiditatē bilis & melancholicus humor moderantur: bilis acrimoniā, morsum, amaritudinem pituita & atrabilaris humor obtundunt. Hanc humorū symmetriam seruat homo tantisper, dū sanus est, & rectē valet: cum ab ea symmetria insigniter recessit, morbo conflictatur. Recedit autem dum à mensura iusta & qualitate naturali exorbitant humores: vtrunque sub vocabulo corrupti & impuri prius complexus est. Accidit interdū vt vnus ex tribus præcipuē humoribus quantitate vel qualitate peccet: interim duo, interim tres. Quoties igitur medicamentum oblatum nullam cum peccante humore familiaritatem habet, sed cū bono & naturali: illegitima, symptomatica, & laboriosa sequetur purgatio. Siquidem dū medicamentum ipsum proprium & familiarē sibi conatur educere humorē, natura contrā retinere, quia necessarius est ad massam sanguinis contēperandam, & ad animalis tutelā, magna in corpore lucta & conturbatio fit.
- ¶ Quippē medicamentū, quia malignum & deleteriū est (de his enim nunc est nobis sermo) sanguinē ac carnes colliquat, vt ex ipsis propriū attrahat humorē: non secus ac cū sano purgans medicamentū porrigitur, apho. xxxvij. lib. ij. & xvj. lib. iij. Quod dum fit, qui medicamentū assumpsit, æstuat, vexatur, viribus admodū deiectis languet, vertiginē, tormina patitur, cōuellitur. Quæ omnia Hippocrates in aphorismis illa oratione complexus est. Sin minus, contrā: hoc est, si boni & naturales humores vacuētur, purgatus grauius & molestē id fert. nēpē æstuat, vexatur, viribus exoluitur, vertiginē, tormina patitur, cōuellitur: neq; purgatio cōfert. Quæ certa sunt inditia vacuati humoris boni & naturalis, non maligni & infestantis. Nam cum hic vacuatur, nullū eorum accidentium adest, quin faciliē vacuationē fert æger, & in ea delectatur: quam corporis quies, somnus, & euidentis vtilitas cōsequuntur. Igitur cum primū videris ægrum huiusmodi accidentibus infestari, medicamenti vires frangē de tibi, & idem e corpore expellendum nulla interposita mora. Vtrunque aqua calida paulatim & ex interuallis pota præstat. sunt etiam pleraque alia remedia dicenda à nobis capite sequenti, & in simplicibus libro secundo.

Vomitus autem & animæ subuersio accidunt, vel quia medicamentum suapte natura est vomitorium, aut si non sit vomitorium, quia alia atque alia faciunt illud vomitorium: vt stomachi imbecillitas, aut stercus siccus, aut viarū arctatio, aut quoniam medicamentū est abominabile, aut quoniā idem à flatibus leuatur.

- ¶ Symptomatica etiam & laboriosa purgatio dicitur, quam vomitus, animæ subuersio, tormina, consequuntur: quorū trium accidentiū causas & curationes deinceps scribit. Vocat autem subuersionem, dispositionem nauseosam, ad quam vomitus interdum sequitur, interdū animi deliquium succedere potest propter consensum, quē os ventriculi cum cerebro facultatis animalis sede habet. Horū accidentium causæ eadem planē sunt ijs, quæ ex deiectione reddunt vomitoriū medicamentum. de quibus capite secundo primi theorematis abundē est dictum.

Quod si vomitus accidat ob stercus siccus, viarum obstructio nem: clysteres necessarij sunt, & ea, quę obstructionem liberant: quæ si non sufficiūt, præstat vt vomitu expellatur medicamentū.

Libri primi

¶ Quibus præfidijs occurrēdū sit accidentibus proximē dictis, partim in præsentia docet, partim in præcedentibus declarauit. Nā si vomitus vel nausea accadat, quia medicamentum natura sua est vomitoriū: qua ratione facultas hæc vomitoria ab eo auferenda vel castiganda sit, in secundo theoremate explicuit. Si stomachi, hoc est, oris ventriculi imbecillitas, vel medicamenti horror, vel abominatio vomitum promouerint, qua methodo is cohibendus sit, in sequenti oratione fusè edisseret. At si stercoreis siccitas, intestinorū obstructio, flatu, medicamentum deorsum descendere prohibeant: quibus auxilijs aduersus hæc uti debeamus, hac oratione declarat. Si igitur siccus stercois in intestinis adhæret, clysteres, qui vim habeant emolliendi vsurpabimus. Si humores multi, crassi, lēti, vel flatu, vias obstruxerint: ex incidentibus, tenuantibus, detergentibus, resoluentibus clysteres componemus: & alia tum sumpta, tum admota vim dissipandi flatu habentia in eundem vsū assumemus. Quæ omnia si frustra tentata fuerint, vomitus eliciendus est: potissimum si assumptū medicamentum genere vel ex accidente malignum & deleterium fuerit.

Quod si quia stomachus imbecillus est, aut quia sumptū medicamentū est abominabile, vomitus timeatur: hoc modo te geras oportet. In primis caue ne, qui sumpsit medicamentum, protinus se moueat, sed eo sumpto diu à corporis & animæ motibus, quoad eius fieri poterit, absteineat, donec in medicamentum ipsum natura vndique agat. Nisi enim natura agat in ipsum, non aget ipsum in naturam. Tum etiam æger flores, plantas, aliæque iuuuiter olentia, odoret: qualia sunt menta, sampsuchus, maiorana, citri folia & fructus, apium, absinthium, rosæ, cydonia, cestianum, bolus aquâ rosata & aceto aspersa, lutū, quo abluitur, nutritum rosis recentibus, & aquâ rosarum. Frictio etiam extremarū partium, & earum constrictio dolorifica, in idem iuuat, manus item ac pedes aquæ præ calore multum mordēti imposuisse similiter in idem confert. Protinus autem à sumpto medicamento stypticum aliquid mordeat, & bibat quasi lambendo. Facies aqua rosata, vel alia suauiter olente, leuiter aspergenda est, præsertim nausea incipiente. Gaudium etiam & deliciarum cura, similiter à vomitu liberant. Vbi verò anima sedata fuerit, ambulet, & leniter, lentèq; moueatur. Iuuat enim hic motus, vt docuit Hippocrates.

Auicē. cap. 5. sen. 4. lib. 1.

Initio theore. 1. & 2.

Capit. 2. primi theore. & initio huius.

Méu. cap. 1. fecūdi theore. & Auicē. loco proximē ad ducto. & Gal. ca. 3. libro. 8. compos. ph. p.

Rafis cap. de cholera morb. & Gra di in eūdē locū.

¶ Si stomachus imbecillus est, aut sumptum est medicamentum abominabile, ob idque vomitus timeatur: ei, qui medicamentum sumpsit, motu corporis & animi tātis per interdices, dum natura medicamentum amplexa ipsum alteret, & transmutet: alioqui non acturum in naturam, sicuti in superioribus ostensum à nobis est. Motum verò tum corporis tum animi vim eliciendi vomitum habere supra etiā exposuimus: quo loco diuersis temporibus initū corporis motum vim deijciendi aluum & promouendi vomitum, habere declarauimus. Ad hæc, flores, plantas, fructus, & reliqua suauiter olentia naribus obijcienda in eundem scopum. vt enim graueolentia stomachum subuertere solent, & ad nauseam & vomitū prouocare: sic odorata corroborant, & nauseam & vomitum compescunt. Inter quæ menta, sampsuchus, maiorana, citri tum folia tum fructus, apium, absinthium Romanū, rosæ, cydonia, Cestianum malū, bolus terræ Armeniæ (Auicēnas, & Rafis bolus chorasceus legunt, quæ Gradi in cōmentarijs Armenū esse putat) vel alterius, vel panis, vel alterius rei, aqua rosata & aceto aspersus, terra, qua panni abluuntur, rosis recētibus, & aqua rosata nutrita. Præterea fricuisse artus, & ad articulos vinculis dolorificis ea comprehendisse, nō mediocriter iuuare

Theorema tertium. LXII

tum Mesues tū Auicennas scribunt. Galenus (veteris veracis medicine interpres & propaga-
 tor) de eadem re sic decernit: Vbi deorsum humoris impetus fertur, vt hemorrhoidibus, al-
 uo, vtero, immodicè fluentibus, vel ex vulnere partibus inferioribus sanguinè vltra modū
 fundentibus: brachia pluribus & vehementibus vinculis vincienda sunt: sanguine verò è na-
 5 ribus immodicè manante, & vomitu infestante, vel superiorum partium vulnere profun-
 dente sanguinem: crura pluribus & valentioribus vinculis stringenda. Neque ab resic præci-
 pit, quoniam tum vincula, tum frictions ad se humores prouocant. Quam limitationem in
 aqua quoque vehementer calida seruandā puto: nam & ea vomitui sistendo creditur utilis,
 quia morfu, & calore ad se humores, euocat. Calere verò supra mediocritatem debet, vt nō
 10 modo calore, verum etiam dolore materiam reuellere possit: alioqui pedes & manus calfe-
 cisse ad vomitum promptius eliciendum confert, vt autor est idem Galenus. Præter hæc, vt
 15 primum medicamentum assumpfit, stypticum aliquid mordeat, mandat, & substantiam vel
 succum transglutiat: aut succum eiusdem facultatis, vt cydoniorū, puniceorum paulatim bi-
 bat. Hæc enim quia os ventriculi firmant, constringunt, materias deorsum pellunt: vomitū
 & nauſeam sedare possunt. Tum etiā facies aqua rosata vel alia suauis odore prædita impro-
 20 uisio ægro leniter aspergenda est. sic enim expauescens & refrigerato homine, calor natiuus
 vnā cum spiritibus & humoribus, quasi animans, ad interiora defugit. Ab his, gaudiū & de-
 lictiarum cura vomitū amoliri solent. Mens namq; nostra à medicamento apprehensione ad
 alia, quibus magnopere capitur distracta, non solum vomitū prohibere, verum etiam vom-
 25 torium medicamentū, deiectionem reddere potest. Amici igitur ægro gratissimi eum visant,
 qui blandè alloquentes ea proponant, & narrent, quibus ille magnopere delectari consue-
 uit. Musica instrumenta, cantilenæ iucundæ, vox sonora & suavis, in eundē scopum nō parū
 conferunt. Breuiter omnis voluendus est lapis, quo ægrum à medicamento assumpti cogita-
 30 tione auertamus, donec natura placata medicamentū vndiq; contineat, amplexetur, alteret,
 in actumque redigat, nauſea & horror cesset. Quo tempore leniter & lentè ambulare, quo
 promptius medicamentū descendat, non parum cōfert, vt docuit Hippocrates. Quamquam
 ille eo loco de vomitorio medicamento loquitur, sed tamen ratio illa deiectionis quoq; ac-
 cōmodari potest, modo diuerso tempore exerceatur, vt ex Galeno docuimus. Hæc tibi Me-
 35 sues scribit remedia ad vomitū prohibendum: Prodest etiā fasciā lintea aceto rosaceo im-
 buta collum obducere: os protinus à sumpto medicamento vino vel aqua abluere, cucurbi-
 tulam leuem ventriculo attingere, somnū, nisi quid prohibeat, conciliare, solido medicamen-
 to vt pilulis, bolis, vti. Medicamenti odorem ingrātū fallere oportet compressis naribus: sa-
 40 pore, præmanso tarchon, vel simili re. Alias etiam alij scribunt artes ad vomitū prohiben-
 dum, odorem, saporem, colorē, ingrātum tegendum: quos is consulat, qui harum rerum ple-
 45 nam cognitionē habere cupit. Hactenus autoris mentem pro virili nostra planam fecimus.
 Superest scrupulos quosdam tollere, qui nouitios Medicos malè habere possent. Ex quibus
 primum occurrit sampſuchus & maiorana, de quibus certant nostri seculi Medici, & adhuc
 sub iudice lis est. Nonnulli enim arbitrantur sampſuchum & maioranam (quæ Græcis ama-
 50 racus dicitur) plantam eandē esse, soloque nomine differre. alij herbas diuersas esse conten-
 dunt, & tum hi tum illi rationes & autores superesse sibi putant. Quam litem neutiquā hic
 dirimere statuimus, quoniā multum otij & verborum requirit: sed admonere dūtaxat non
 tantum apud hunc autorem, verū etiam apud Cornelium Celsum separatim ceu plantas di-
 45 uersas notari. Cestianum pro matianum substituiimus, licet apud Auicennam quoq; & Ra-
 sium matianū legatur, & in hoc autore capite sequenti, & theoremate. iiii. capite de imbecil-
 50 litate stomachi, quoniam apud Galenum, vbi de eadē disserit materia, Cestianum & Cestia-
 na legimus. Est autē Cestianum mali genus astringens citra cocturā, coctum verò stomacho
 gratum, Romæ frequens, & vulgo sic appellatum (Eius loco sumi potest quodcunq; malū,
 modo mediocriter astringat) fortasse sic dictum, quod à Cestia gente in confinio Persidis
 Romam sit translata planta, vt Persicum, Punicum, Armeniacum, Persium, & pleraq; alia
 55 ob similem causam fortuitur appellationem. Lutum, quo pannus scilicet abluatur, id est,
 Cimolia terra. Nam lanifici & fullones hæc vtuntur ad elucendos pannos. Illud verò: super

Auicē. ibidem.
 Gale. libro. 1. ad
 Glauconem.

Auicē. cap. 5. & 8.
 fen. 4. primi, &
 Gale. Paul. Acti.
 locis adductis.

Arist. proble. 10.
 secti. 27.

Auicē. cap. 5. lib.
 1. fen. 4.
 Aphor. 14. & 15.
 lib. 4.

Gale. commen. in
 aphor. 15. lib. 4.
 & Auicē. ibidem.

Syl. & Musa.

Hermo. Manar.

Capit. 11. lib. 5.
 Capit. 8. fen. 4.
 primi.

7. & 13. metho.
 meden. & cap. 1.
 lib. 2. & 4. cōpo.
 ph. p. & ca. 5. lib.
 9. in cōpo. Andro
 machi.

Plini. lib. 2. cap.
 109.

Libri primi

Cap. 5. fen. 4. primi.
medicinam autem stypticam &c. hoc modo legendum putamus: super autē Medicinam stypticam mordeat &c. ut sit sensus, post sumptum medicamentum purgans aliquid edendum vel bibendum est, quod vim astringentiam habeat. Nam & Auicennas, a quo Mesues sententiam illam mutuauit, pro nobis aperte facit, inquit, & cum ipsam biberit, de super rem stypticam bibat. Hæc nostra est sententia, quisque suum sequatur iudicium.

Tormina autem medicamentum excitat, quod stomachum, & partes, quas permeat, pungendo lædit: aut quod immodicè trahit humorem tam benignum, quam malignum: aut quia partes, per quas transit, praua intemperie afficit. Ob id citò virtus eius frangenda & infirmanda est, ipsūque cito etiam à corpore expellendum, ut supra à nobis dictum est, & mox dicetur.

Gale. commē. in aphor. 24. lib. 1. & Auicē. cap. 3. fen. 4. primi.
¶ Laboriosa quoque & symptomatica est purgatio, quæ cū torminibus, & partium internarum cruciatibus fit. Accidunt autem tormina & cruciatus, vel quia medicamentum calidum & siccum insigniter, acere vrens, corrosiuū est, ut scammonium, euphorbium, mezereon, & alia id genus (Hæc nanque partes, quas permeant, & in quibus morā trahunt, pungunt, rodunt, vlceraunt, intemperie simili suæ afficiunt, inflammant, febres suscitant) vel quia immodicè trahit tam benignum, quam malignū humorem, ut supra hoc capite comprehensum à nobis est, & cap. ij. primi theo. Aduerius hoc accidens pugnandū est partim alterantibus ut potu frigidissima aqua, & infessu in eadem: partim vacuantibus ut clysteribus, & remedijs alijs in sequentibus dicendis.

CAPVT TERTIVM, SI MEDICAMENTUM IMMODICÈ VACUAT.

Vacuatio immodica fit ex potu medicamēti tribus de causis: interim ratione sumentis, interim ratione sumpti medicamēti, interim ratione eorū, quæ vtrique superueniunt.

¶ Ex tribus accidentibus, quæ purgationis tempore succedere diximus, tertiu erat hypercatharsis, id est, à medicamēto purgante vacuatio immodica: de quo (ne quid prætermittat) in præsentia latissimè disserit. Primum purgationis immodicæ causam vel in sumente, vel in medicamento, vel in his, quæ vtrique sunt communia, latere proponit. deinde speciatim diuisione includit causas, propter quas vnumquodque horum causa huius accidentis potest esse. demū qua ratione quibusque præsidijs singulis ex his causis occurrendū sit, vberimè docet. Quibus declaratis finem huic theoremati imponit. Orationis ordinē non nihil immutauimus, ut præcedentia sequentibus membratim responderent.

Ratione sumentis id accidit, quod is materia ad fluendum paratissima redundet: vel propter venarum ipsius imbecillitatem: vel quoniam earum orificia ampliora sunt: aut propter imbecillitatem partiū seruientiū expulsiōni: aut quia ex his est, quibus purgatio est interdicta, quos in libro de pharmacā declarauimus.

¶ Persequitur institutum, primum declarans particulatim causas, ob quas ratione eius, qui medicamentum sumit, purgatio immodica succedere solet. Quarum prima est materiæ paratissimæ ad fluendum multitudo. Vbi enim magna est materiæ vis, sæpè accidit, ut oblato medicamento quantitate mediocri, qualitate benigno, vel certè ad vnguem castigato: immoderata tamen sequatur purgatio, adeo ut æger interim in diarrhœam, vel dysenteriam incidat. Cum enim in corpore materia excerni paratissima redundet, quouis leuissimo impulsu tanto impetu quandoque natura mouetur, ut cum maximè appetit, impetū cohibere nō

Theorema tertium. LXIII

possit. Non aliter ac globus & cylindrus loco decliui & prærupto constituti, & leuissimo quoque impulsu deuoluti, præcipites celerissimo motu feruntur. Deinde venarum imbecillitas, & orificiorum ipsarum apertio, eiusdem accidentis possunt esse causæ. Venæ verò imbecillæ sunt in purgationibus immodicis, tum ob ingentem earum lassitudinem (qua scilicet dum à purgante medicamento morderentur, ac veluti emulgerentur, affliciebantur) tum ob intemperantiam, quæ purgationibus immoderatis succedit. Quæcunque enim humorem penitus vacuaueris, intemperantiam consequi necesse est. Orificia aperiuntur, ob medicamenti immoderatam vim, ob quam etiam mordicatio prouenit. Ab his, facultatis intestinorum retentricis prostratio, idem malum inuehere potest, præsertim si tum ora vasorum laxa aperta que sint. Euersa enim natura tum bonos, tum malos humores, veluti pertusum dolium, quidquid in fuisum est, effluere finit. Præterea si purgatus ex his sit, quibus purgantium medicamentorum vsus interdictus est, cuius modi sunt, qui in lienteriam, dysenteriam, cœliacum affectum facile incidunt, licet oblatum medicamentum quantitate & qualitate moderatum sit: metus est tamen, ne immodica sequatur purgatio. At enim quibus sit à medicamentorum purgantium vsu abstinendum, in libro de ratione purgandi & medicamento rum purgantium vsu explicuit. Qui liber (quod sciam) non extat, potest tamen facile resarci ex libris Græcorum & Arabum.

Gale. cap. 4. lib. de diff. sympto. Capit. 26. & 27. lib. 3. simpli.

Gale. ibidem.

Ratione verò medicamenti, quoniam id venarum ora pungit, mordet, aperit: aut quoniam idem intemperatius cor reddit: aut quoniam portio aliqua ipsius ventriculi, vel intestinorum villis adhæsit: aut quia largius sumptum est: aut quoniam qualitate malignum venenosumque est. Tuum autem est accuratè discernere ista.

¶ Si medicamentum assumptum purgationis immodicæ causâ est, id accidit, vel quoniam venarum ora pingit, mordetque: quæ sic affecta, quod molestum est, dum excernere nituntur, orificia sua referant: quibus apertis & quia humor pellitur inde, ubi est, & quia trahitur aliò, & quia nihil est, quod eum remoretur, ultra modum supraque mensurâ fluunt alius. Vel quoniam medicamentum intemperatius reddit cor, calidius scilicet, vt scammonium non correctum mixtione alterius, quod temperiæ contrariam sit sortitum. Cordis nanque temperamento euerso, vitalis facultas destruitur. vna verò ex tribus facultatibus euersa, reliquæ duæ sapius eueri solent: hinc est, quod ijs, qui animo linquntur, frequenter alius resoluitur. Mondinus in commentario, corpori legit, ubi in antiqua versione, in nostro duntaxat exemplari, legitur cordi. Quæ lectio mihi magis arridet. Nam in Auicenna, a quo non modo sensum, sed & verba transtulit Mesues, corpori legitur, capite septimo fen quartæ primi in hunc modum. Aut propterea quòd ex ea cõplexionis malitia corpori acquiritæ fuerit. Omnis enim intemperies immodica (autore Galeno) vires deiecit, quibus deiectis confertim huc-repossunt humores, medicamento eos euocâte. Vtriusque lectionis meminisse libuit, vt optio esset lectori hanc vel illâ sequi. Aut quoniam pars aliqua medicamenti acris & rodentis, vt scammonij, colocynthidos ventriculo, intestinorum villis inuolucrisque adhæsit: quæ dum continuo morfu & vellicatu ea irritat, largiorè, quam par esset, vacationem elicit. Id metuètes colocynthidè accuratissime teri iussimus. Largior denique medicamenti quantitas, & qualitas maligna & deleteria, à Medico iuxta traditâ methodum minimè castigata: immodicæ esse re nisque vacationis interdum causam esse, aliquoties in superioribus ostelum est. Ob id actum agere neutiquam necessarium duximus. Vt igitur infestanti malo accommodatum remediū arcerat Medicus, singulas ipsius causas exactè discernat, oportet. alioqui si mali origo eum fefellerit, nisi temeraria via occurrere non poterit: quare quod pro auxilio afferet, vel morbum augebit, vel nihil iuuabit: vel si inuerit, fortunæ beneficio, non artis, id fiet.

Gale. cap. penul. & vlti. lib. 3. simpli. medica.

Idem lib. 9. metho. meden.

Capit. 1. lib. 3. de sympto. causis, & lib. 1. sani. tuen.

Gale. lib. 12. metho. meden. de dolore colico. Acti. Paul. Actua. in cathartics. Cap. 1. theore. primo & secun.

Ratione denique rerum vtriusque superuenientium idem euenire solet. australis enim constitutio, vt inquit Galenus, si diu duret, aperit, rarefacit, humores ad fluendum idoneos reddit, aquilonia verò

Libri primi

diu durans fluxiones etiam comprimendo & exprimendo excitat. quapropter pharmacum dari prohibent, præsertim ijs, qui promptè læduntur ab ipsis. Potus quoque largior aquæ frigidæ idem efficit. In summa error omnis circa sex res non naturales mali huius causa esse potest.

Hippo. & Gale.
aphor. 5. 12. 13. &
17. lib. 5.

Paul. cap. 7. li. 7.

Gale. commenta.
apho. 12. lib. 3.

Apho. 5. & 17. li.
3. & Gale. in com-
menta.

Aristo. in meteo.
& proble. Pto-
lib. apoteles. theo-
phraf. li. de aqua-
rum, vëto. tēpestā-
tū signis. Theon,
Aratus, Niphus.

Paul. ibidem.

¶ Interdum neque medicamentū, neque æger, immodicæ purgationis causa sunt, sed aliud quid, quod neque huic, neque illi peculiariter ascribi potest. Autem enim si multo ante præualuerit, quàm medicamentū assumatur: vel si assumpto eo flauerit diu: quia calore humores liquat, fluere facit, vias laxat, corpus vniuersum humidius reddit, intestina lubrica fiunt, facultas retentrix imbecillior euadit, excrementa humidiora sunt: ob hæc, aluum humida lubricaque est. si (inquam) tum medicamentū purgans ægro propinetur, purgatio immoderata iusta de causa sequi consuevit. Neque solum verum id est, sed (quod potius est mirandum) Aquilones venti si ante, vel post, quàm sumptum est medicamentū, diu flauerint: eiusdem symptomatis causa esse solent. Quippè frigiditate sua humores intro compellunt, ac veluti manu expriment, fluereque faciunt: non aliter ac ab spongia cōpresso manuum contenta aqua elicitur. Idque maximè accidit, si austrina tēpestas præcesserit: quoniā tum corpus & humidius & plenius est. Ob id per has tempestates periti Medici medicamenta purgantia dare recusant, ijs maximè, qui assumptis illis fluore alui faciliè corripuntur. Igitur professoris Medicinæ est, prægressam tēpestatem memoria tenere, præsentem agnoscere, & futurā præsentire, ne quod pro salute remedium affert, exitio sit. Signa verò quibus ventū futurum prænoscere liceat, ex Aristotele, Ptolomæo, Theophrasto, Plinio & alijs discere possumus. At verò quæ hæcenus diximus, non videtur consentire ijs, quæ alibi Hippocrates scripsit. Nam in aphorismis Aquilonē aluum cohibere & siccare memoriæ prodidit, reddita huius rei causa: *initio particula tertiæ libri sexti epidemion Austrum vi & potestate sistere aluum pronūciauit, cum ait, Si cutis est raritas, ventris est densitudo. Austrum enim cutim rarefacere in confesso est omnibus. Sed tollitur ambiguitas dicēdo impedire nihil, diuersis rationibus idem cohibere aluum, & laxare. Aquilo igitur quatenus corpus vniuersum exiccat, contrahit, validius nutriri facit, excrementa diutius in corpore retenta, siccata & exueta, tardius descendunt. Quatenus verò corpus cogit, & humores intro compellit, aluum resolueri potest, tunc maximè, cum ipsum præhumidum est natura, vel ex accidente, & fluxio, quæ excitat, in ventrē impetum facit. Eodem modo Auster ob prædictam à nobis rationem fluidum ventrem reddit: si verò cutim vehementer rarefaciat, & humoris impetum eò conuertat, aluum suppressere potest. Præter hæc, potus aquæ frigidæ largior idem malum inuere potest. Nouit id vulgus, quippe qui nullum hoc præstantius remedium ad citandam pigram aluum prædicet esse, quod tamen non citra insignem noxam experitur sæpè. Nam illa virtutem retentricem proffernit, & non raro ultra modum aluum fluere facit: quandoque tormina excitat: nonnumquam alia quoque mala accersit. Ad hæc, error quiuis insignis circa sex res, quas Medici recentiores non naturales vocant, hypercatharsin excitare valet.*

Huic igitur vacuationi immodicæ, ne vires prosterantur, occurrendum erit, cognita prius causa fluxus, sumpta indicatione ab ijs, quæ præcesserunt: interim per ea, quæ medicamento virtutē infirmant, frangunt, ipsūque à corpore expellunt: interim per ea, quæ canalium, & partium expulsionem seruientium, & orificio rum venarū virtutes vniunt, & constringunt: interim per ea, quæ laboriosam agitationem, aliosque motus à medicamento in corpore excitatos, sedant: interim per ea, quæ motu contrario fluxui ventris mouent, & concitant medicamentum: interim per ea, quæ

Theorema tertium. LXIII

animam recreant, cor roborant: interim per ea, quæ medicamentum incrassant, & compingunt. Intra hæc enim tota hypercatharfeos cura continetur.

¶ Vniuersam immoderatæ purgationis curationem summa quadam cõplectitur, quam intra sex modos certis causis respondentes includit: quorû singulos latissimè in sequentibus expositurus est. In primis igitur admonet huius accidentis causam effectricem cognoscendam: quoniam ea cognita curatio ipsa expedita, facilisque est. Hanc verò præcedentia, hoc est, æger, medicamentum, & quæ neutrius illorum propria sunt, declarant. Varia itaq; remedi- Gale. lib. 7. m. 6. tho. medon. dierum genera, pro vt accidentis causæ variant, vsurpanda sunt. de quorum singulis, quoniam peculiaris priuatusque est habendus sermo, superfedere dictis satius est, ne in sequentibus texta retexere cogar.

CANON PRIMVS.

Sigitur immodica vacuatio ratione medicamēti accidat, ob aliquam ex prædictis causam, præstantissima curandi ratio est, frangere medicamēti virtutem, ipsumque à corpore expellere.

¶ Si vitio medicamenti quantitate vel qualitate peccatis (omnes enim, quas prius recensuit, causæ in has duas incidunt) vltra modû vacuatio fiat: qua methodo, quibusque auxilijs aduersus hoc accidens vtendum sit, hoc canone edisserit. Remedia verò, quibus hoc malû expugnandum est, duplicia esse scribit, partim vacuantia, partim alterantia. Vacuantia medicamentû ipsû à corpore educunt, nec amplius grassari in illud sinunt. Alterantia vim eiusdem maleficam, qualiscunque ea sit, frangunt, obtunduntque. quare sublata immodicè purgationis causa, effectû tolli necesse est. Quæ verò & qualia sint auxilia aduersus hoc accidens vsurpanda in sequentibus docet.

25 Tria autem esse remediorum genera medicamenti purgantis expulsionem accelerantia probati auctores scripserunt, nempe lauantia, tergentia, comprimentia. Ex lauantium genere est aqua calida (quæ, vt nosti, medicamenti malignitatem frangit, immutatque) aqua hordei, mucago psyllij, & seminum cydoniorum, 30 Ex tergentium genere est sacchar rubrum, mel, aqua vuarû pasfarû, secaniabin, & similia. Cõprimentium generi annumerantur cydonia, Cestiana mala, pyra, mastiche, myrobalani, & similia.

¶ Plana & cuius exposita sunt, quæ hic scribit, & in superioribus fusius à nobis declarata: Cap. 11. huius theore. quare hoc loco ea nobis solum delegata videtur prouincia, vt subobscuriora verba dilucidemus. Rubrum sacchar ipsam sacchari spurcitiè, quæ coctione separatur, quibusdam significat. alij micas sacchari ex ipsis metis, vel fragmentis concussu elisas sic vocant. Aquam, secundo & tertio loco pro decocto vsurpauit: id quod Arabibus celebre est, Secaniabin oxy mel significare Mesuæ in antidotis, omnibus est in confesso: quanquam non malè in eundem vsû hydromel vsurpari potest. Myrobalani sint conditè, si haberi possint, vt ægro gratiores sint. carum item puluis ex aliquo liquore huic affectui apto sumptus, in eundem vsû commendatur.

Ruso etiã auctore, medicamenti maligna & furiosa virtus interdum frangenda est, tum maximè, cum assumptum medicamentum expulsu est difficile. In què vsû aliquam ex mucaginibus

proposito affectui idoneam cū aqua tepida, & pauco oleo amygdalino post sumptum medicamentum idem propinat, præsertim dum ipsum è corpore educere studet; horis postea duabus comprimens aliquid exhibet. Sic enim medicamenti virtutem totam expellit, vt nullum vestigium ipsius supersit. Galenus quoque autor est, aquam calidam lauare, expurgare, medicamentumque purgatorium, etiam si alicui parti hæserit, deturbare: frigidā verò, quod villis viscerum adhæret, impingere. Serum denique lactis caprini, vt Ioannitius ait, cū melle & pauco sale probè deterget, & medicamenti nullum vestigium relinquit.

¶ Veterum testimonijs confirmat, quæ dixit, nempe triplex remediorū genus aduersus hypercatharsim valere, quoties à prædicta causa traxit originem. In primis Rufus in testem adducit. Is enim malignam medicamenti vim & quantitatem iustum excedentem modū exhibita mucagine psyllij, vel cydoniorum, vel rei alterius facultate non dissimilis, cum aqua tepida, & olei amygdalini vel rosacei, momento: & horis post duabus elapsis, comprimete aliquo, vt myrobalanorum infuso, pyro, cydonio, oblato moderabatur. His namque non solum medicamenti furiosa vis hebetatur, verum etiam ipsum è corpore expellitur, vt ne vestigium quidē ipsius in corpore reliquum fiat. Ea verò, quæ in hunc usum assumit Rufus tribus illis contineri generibus nemo dubitat, Calidā aquā lauare, medicamentumque ipsum, si cui hæserit parti, deturbare, verum est: non tamen id apud Galenum comperio: nisi forte aquam calidā cremorem ptisanā vocet, quem Galenus lauare, & detergere fatetur. Frigidā vero in hypochondrijs harere, & in hepate, renes, thoracem, pulmonē, egrè distribui idem Galenus literis mādauit. Serum denique lactis, vt Ioannitius autor est, cui aliquid mellis, & nonnihil salis commixtum sit, reliquias omnes medicamenti purgantis depellit.

Comē. 13. lib. 2. de victu acuto.

Comē. 39. lib. 3. de victu acu.

CANON SECVNDVS.

Matuum verò & partium expulsionem seruientiū virtutes vniemus, & roboramus, sumptis modo quo possumus optimo, vel etiam clystere, si opus est, & necessitas postulat, iniectis odoratis rebus sistentibus stypticis, cōstipantibus, & poros, ex quibus materiæ manant, cogentibus.

¶ Si quia venarum ora laxa aperta que sunt, & retentrix virtus tum earum, tum intestinorum prostrata deiecta que humores sponte fluant, nihil eorū fluxum cohibente: venarum ora, & intestina roboranda, & constringenda sunt. Id quod quæ poros claudere, & cōstipare vias, ex quibus materiæ fluunt, valent: facile possunt. Est tamen ad eorum rectum usum partis laborantis summa præcipua que habenda ratio. Nam si in ventriculo, gracilibus intestinis venis mesenterij, causa mali sit: sumenda sunt per os prædicta remedia, si in crassis intestinis, vti tum sit, clysteribus occurrendum est. si denique vtrobique huius affectus causa sub sit, tum sumptis, tum iniectis, tum ad motus opus est. Quibus remedijs roboratis partibus, & præclusis vijs, per quas sponte sua fluebat humor, sicuti vacuatio cōsuevit. Remedia verò, quæ id particulatim præstent vsu recepta, in sequentibus latissimè tradit.

Quæ propè omnia mastiche præstat. in ea enim est virtus partes vniens & roborās. Si igitur mastiches drachmæ duę, aut tres, cum succo cydoniorum propinentur, virtute comprimente medicamenti reliquias, expellet, ac demum astringet, vt Hamech vi

Gale. lib. 4. & 5. & 13. metho.

Theorema tertium. LXV

5 sum est. Si etiã ventriculus, reliquisque vëter oleo rosato, quàm
 pati potest, calidissimo illinantur: deinde puluis mastiches, & gal
 læ, aut rosarum, superspargatur, ad idem mirificum esse depræ
 henditur. Idem eodem Hamech autore, præstabit tragacantha af
 10 fata à drachmis tribus ad drachmas quatuor, ex lacte dulci, aut
 acido, vt affectus exiget, cocta, & epota. Experientia etiam cõper
 tum est, nasturtij semē tostū à drachmis duabus ad aureos duos,
 & cum succo cydoniorum, aut myrtorum coquendo impingua
 tum, deinde potum, in id esse omnium valentissimum, præsertim
 15 si semen non sit tritum. nam terendo lentorem amittit. Corian
 dro autem tunc vttere, cum incrassare, & cõpingere materias stu
 des. Terra verò sigillata, & sanguine draconis, cum vlcus suspica
 ris. Spodio, quando dolores punctorios sedare intendis. Acacia,
 sanguine draconis, charabe, dum sanguinis deiectione sistenda est,
 20 Succo item barbæ hircinæ, quando venæ & laxiores meatus re
 fundunt materias ad intestina. Adipibus, in puncturis, & intesti
 norum moribus, & excoiationibus. Mucagine psyllij, in expel
 lendis reliquijs medicamenti. Narcoticis deniq; vbi stupefacien
 dum est, conciliandus somnus, materiæ incrassandę. Id quod po
 25 stremum est tentandum, rebus alijs omnibus iam frustra tenta
 tis, desperata salute, & in magnis, periculosisque caussis.

¶ Quandoquidem remedia, quæ aduersus hypercatharsin valent, quoties à proximè dicta
 causa originè duxit, varia, & multiplicia sunt: aliquot eorum in præsentia recenset: quibus
 30 obiter subnectit præsidia nonnulla aduersum idem malum, licet ab alia pendeat causa, va
 lentia: de quorum aliquibus seorsim in sequentibus verba facturus est. Quoties igitur vaso
 rum & corporis totius laxitas, & infirmitas tum eorum tum intestinorum, origo huius mali
 fuit, nullum est præstantius remedium mastiche: quando quidem omnia ferè in se complecti
 tur, quæ aduersus hoc symptoma desiderari possunt. Nam modicè astringit, roborat, & quia
 35 astringens, & quia odorata, & quia calida, & quia vëtriculo, intestinis, hepatic; amica. Quæ
 omnia euidentius, salubrius, meliusque præstat, si cum succo cydoniorū propinetur, vt præ
 cepit Hamech. In idem etiã vtile est ventriculi regionem, totumq; vëtre in inferiorem oleo
 rosato, omphacino, melino, myrtino, vel simili alio, quàm pati potest, calidissimo, vngere:
 post mastiches, gallæ, rosarū, nucum cupressi, vel rei alterius similibus prædita viribus, pul
 40 uerem superspargere. Ad hæc, tragacantha assa mensura præscripta in lacte dulci, vel acido,
 pro vt affectus exiget, cocta, ex eoq; assumpta ad idem valere idem Hamech autor est. Nam
 lac ipsum per se ad seri consumptionè coctum, aluum fluentem sistit. Affectus verò lac dul
 ce exigit, quoties ventriculus totumue corpus non est immodicè calidū, vel frigidum: alio
 qui si intemperie calida laboret horum alterutrū, vel vtrunq; lac acidum aptius est. Traga
 45 cantha, nisi sit assata (nam tunc siccando aluum suppressit) deiectionem promouet. potest
 tamen ipsa ea ratione iuuare, quatenus vi sua emplastica medicamentorū humorūq; mor
 sum sese opponens, & tegumēto quodam muniens obducensque partes: eludit, & valorum
 ora obstruit. Id quod emplasticis omnibus commune est. Semen nasturtij aluum turbare
 scripsit Dioscorides, & idem experientia comprobatur: qua nisi Arabes frixum asseuerant,
 eam suppressere: id quod maximè præstabit, si, vt iubet Mesues, præparetur. Sistitur etiam
 50 fluens aluus incrassatis refrigeratq; humoribus. Id quod frigida medicamenta extra con

Aëti. sermo. 1. lib.
3. cap. 45.

Aëti. ibidē & Ga
le. lib. 6. metho.

Gale. ex vino ma
ceratam eā exhi
bet. lib. 9. compo.
ph. p. cap. 5.
Gal. lib. 3. alimē.
capit. de lacte &
Aëti. ibidem.

Dioscori. Serapi.
Mesu. in superio
ribus, Gale. lib. 9.
cõpo. ph. p.
Aucen. cap. 1. 13.
tracta. 2. lib. 2.
Aëti. ibidem.

troverfiam præftant: inter quæ Arabes penè omnes coriandrum perperam reponunt fecuti Diofcoridem. Cuius nec nomini nec autoritati pepercit Galenus libro feptimo fimplicium medicamentorū. Ibi nanq; eum nominatim perstringit, quòd dixerit coriandrum eſſe frigidum, longa oftendens oratione calidum eſſe. Illud etiã mirari ſubit, quid in cauſa fit, quòd Medicorum vulgus ſemine coriandri vtatur aduerſus cephalalgiam, nulla adhibita limitatione: vel certè, qui ſapientiores ex his videntur, aduerſus calidū huius partis affectum: cum ex Galeno conſtet coriandrum eſſe calidum, & Græci & Arabici autores odore ſolo caput tentare ſcribant, inter venenaq; reponant, præfertim ſi frequenter & larga quantitate ſumantur. Nec aſcribenda ſolum pernicioſa eius vis herbæ eſt (vt quidam volunt) verū etiam ſemini, vt autor eſt Diofcorides. Quidam præparato eo vtuntur, ſed non ob id deſinit eſſe coriandrum, hoc eſt, capiti infeſtiſſimū: vt Muſa in ſimplicibus diſſerit. Cæterum Galenus capite quarto libri octauo compo. phar. par. in affectibus frigidis ventriculi cochleari menſura ante reliquum cibum coriandrū dat, deinde vinum meracū offert. Ex quibus coniectura ducimur magnam ipſius copiam pernicioſam eſſe: paruam ſalubriter poſſe uſurpari. Quòd ſi vlcus conijcis eſſe, remedijs aduerſus vlcera valentibus tibi vtendum eſt: nempe tergentibus, ſiccantibus, & aſtringentibus. Quòd ſi in partibus ſuperſis fit, prædicta remedia ſumenda ſunt: ſin in infernis, clyſteribus iniicienda: ſi vtrobiq; vtrāq; ſuccurrendum eſt. In quam rem medicamenta omnia aduerſus inteſtinorum vlcera ab autoribus ſcripta uſui ſunt. Terra Lemnia, ſiue ſigillata vera atate noſtra rara inuentu eſt: quam tamen inſtitores multifariam mentiri conantur. Spodium lotum, quia valenter & citra morſum ſiccet, modicè que aſtringit: ad vlcera cancroſa, rodentia, aliaque omnia maligna, præſantiſſimū medicamentum eſt. Miror autē Arabas inter cardiaca medicamenta ipſum reſoluiſſe, cum græcis nunquam per os exhibeatur verū Spodium: & ipſi natura maximè aſinis pompholyx naturæ noſtræ inimica, vt erugo, æs uſum, æris ſquamma, cadinia, lithargyros, ceruſta, iudicetur Galeno, Sententia mea, ſpodium verū, hoc eſt, metallicum, à medicamentis cardiacis exauclorandū relegandūque eſt. quoniam tantum abeſt, vt ſacramento cardiacorum, hoc eſt, experientia & ratione comprobatum, introductum obſtrictūque ſit: vt venoſum deleteriūque ſit in corpus aſumptū. Quo ſit, vt aduerſus cordis affectus iure illi pugnare non liceat. Quæ pro ſpodio uſurpāt tum Græci tum Arabici autores propter veri ſpodij penuriam: licet vel omnia, vel eorū plurima tutò per os ſumi poſſint: non tamen vices ſpodij ea ratione præſtabunt. Quando quidem hoc non ſolum ſumendum eſt, verū etiam in medicamentis ſtomaticis, & clyſteribus reſpuendum. Quid igitur in compositionibus cardiacis Arabum pro ſpodio aſumendum erit? Si quid in eius locum ſubſtitui debet, eboris ramenta, vt mea fert opinio, omnium commodiſſimè uſurpabuntur. Quoniam ebori præctici omnes cardiacam vim concedunt. Diofcorides aſtrictoriam in eo agnoſcit, qua roborare ſtomachum & viſcera non ab re credere poſſumus. Paulus libro quarto capite de elephantiaſi eius ramenta imperat. Si verò ſanguis immodicè per anū fluat, ſi nihil impediatur, venæ ſectione humeralis dextri brachij opus eſt. Quod ſi quid à venæ ſectione nos auertat, ea, quæ ſanguinē à virtute occulta vel manifeſta ſupprimunt, uſurpanda nobis aduerſus hoc accidēs ſunt: cuiuſmodi ſunt acacia, ſanguis draconis, charabe, lapis hæmatites, corallium, charabe (Latinis ſuccinum dictum, Græcis electron) polygonon, plantago, hypocithis, & reliqua, quæ vel naturaliter, vel virtute manifeſta, ſanguinem ſupprimunt, qualia ſunt aſtringentia frigida, morſu vacantia. Acacia vera eſt ſuccus ſpinæ in Aegypto naſcentis, qua cum careamus, non ineptè in eius locum ſuccum prunorū ſylueſtrium ſufficimus. Sanguis draconis, qui in officinis noſtris habetur, factitiuſ eſt, nec inutilis proſus ad id, cui dicatur. Barba hirci, ſeu hircina, Græcis tragopogon dicta, diuerſa res eſt ab eo, quod Arabum interpretes hoc nomine ſignificare volunt. Hi enim non herbam illam, quam Diofcorides ſub eo nomine bellè depinxit, intelligunt: ſed hypocithidem, cuius nomēclaturam inde fortasſe duxerunt, quòd ex altera ciſthi ſpecie, ladanum, quod barbis, & cruribus caprarū hircorumque inter paſcendum hæſerat, colligatur: à quo toti plātē nomē indunt. Hypocithis iuxta ciſthi radices naſcitur, vt nomē ipſum præſert, floris punici ſimilitudine. Vires habet acaciæ, excepto quòd aliquantò ma-

In ſimpli. & li. 2. de antido. ex Aſclepi. Dioſco. lib. 3. & 6. Paulus li. 5. & 7.

Gale. lib. 4. metho. & Aëti. ibidē Paul. cap. 42. li. 3. Aëti. lib. 3.

Aëti. tracta. 2. lib. 2. & lib. de v. ribus cordis. Gale. ca. 5. lib. 9. compo. ph. p. & Aëti. ibidē. Paul. lib. 3. Gale. lib. 9. ſimpli. cap. de pō pholy.

Aëti. ibidem.

Eib. 2. Dioſco. lib. 7.

gis ficut, & astringit. Succus ex folijs cisthi, & hypocisthide exprimi potest: cuius plerisq; in locis meminit Galenus: quanquam vniuersa planta partes, vires habet astringentes, ficcantes, ad fluxum quemuis sistendum idoneas. Pinguia, oleosa, anodyna, tunc precipue vsui sunt, cum intestina in humorum acrium descensu punguntur, roduntur, excooriantur: a quibus irritata expultrix deiectionem promouet. At pinguia & oleosa medicamina dum partes sic infestas illinunt, presentem dolorem sedant, & intestina ceu lorica & testorio quodam aduersus descendendum humorum offensam muniunt, eosque mixtione sui quodammodo temperant. Sed pluribus de his Galenus, Aëtius, Paulus, Auicennas, alijq; tum Græci, tum Arabes, tum Latini, autores proprijs locis agunt. Quod si medicamenti rodentis & acris pars aliqua in ventriculi fundo, vel intestinis herens immodicæ purgationis causa fuerit: aliquo ex lubricantibus medicamentis deturbanda est, cuiusmodi sunt seminis psyllij, & cydoniorum, & tragacantha mucago: oleum dulce, amygdalinum, butyrum, aliaque sexcenta. Vicitis iam malo: alijq; remedijs frustra tentatis, & spe adempta per ea symptoma posse curari, deploratq; ægro, nisi temeraria quæq; via succurratur, viribus tamen non prorsus deiectis: Thucydides consilium sequendum est, agentes aliquid, vel periclitari, hoc est, aliquid nonnulla fiducia, vel cum periculo, moliendum esse. Præstat enim tentare anceps remedium, quam nullum, Vbi igitur auxilia dicta & mox dicenda, nihil contulerint, neq; alia salutis spes sit, confugiendum est ad narcotica. Quæ licet semper corpori nostro infesta inimicæque sint, interdum tamen salutaria ea experimur. Porro autem tribus precipue nominibus narcotica aduersus hunc affectum commendantur. Nam & quia somnum grauem conciliant, quo nihil vtilius ad ventris profluuium sistendum: & quia humores incrassant, refrigerant, ad motumq; pigros reddunt: & quia stuporem partibus dolore affectis afferunt, dolorisq; sensum sic submouent: licet alioqui ipsa sint noxia, vtilia censentur. Siquidem dolore per ea sedato, conciliato somno, stato fluore: remedijs affectui conuenientibus pugnare possumus, & salutem ægrotanti restituere, quod alioqui sublato ægro minimè licuisset. Verum exactiori disertationi de his, canone sexto huius capituli suus reddetur locus.

Porro inter constipantia, vniuentia, roborantia, sistentia, medicamenta primas tenent mastiche, rosa, semen rosarum, xylaloë cruda, balauustum, acacia, succus barbæ hircinæ, galla, gummi, terra Lemnia, spodium, acini granatorum, rhus, ammi, semen portulacæ, fructus tamaricis, coriandrum, semen arnoglossæ, folia & grana myrti, cuminum aceto infusum torrefactumque, anisum si militer infusum, cortex thuris, coagulum leporis, sanguis draconis, semen nasturtij assatum, gallia, fructus rubi, & similia.

¶ Aliquot recenset medicamina, quæ constipando & occludendo meatus patulos, tum laxas distitasque partes vniendo in vnumque cogendo, tum imbecillas roborando: immodicè alui fluorem sistunt. In quo numero astringentia omnia, quatenus astringunt, continentur. Quorum precipua, maximèque vulgata enumerat hic, quæ basis fundamentumque omnium ferè compositionum, quæ in hunc scopum preparantur, sunt. xylaloë, hoc est, lignum aloës, crudam desiderat Melues. quoniã si coquatur, vires aromaticas amittit, & velut exanimata nullam ferè virium euadit. Coqui autè Arabibus scribit Cassius felix odoris excipiendi gratia, aquamq; ab his in vsus multos seruari. Dioscorides coqui dixit ad oris collutionem commendandi habitus gratia. Terra Lènia vera, sigillata vulgò dicta, rara est nunc inuentu, adulterata & commentitiè maximus vbique prouentus. Gummi absolutè pronunciatu Arabicum intelligitur tam Arabibus, quam Græcis. His etiam rhus dicitur, quod illi sumach vocant. Ammi, seu ami, quod in tabernis pharmacopolarum apud nos venditur, nihil cum vero semine ammeos commne habet. Neque video quare ammi verum sistat ventrem, nisi per accidens, reuulsis nimirum fluentibus per aluum humoribus ad vrinarias vias. Cuminum in aceto maceratum & in vase fictili modicè frictum validius resolutam aluum supprimit. Coagulum

In lib. cõp. ph. p. 1.
& lib. 1. de anti-
do. & de theri. ad
Pisonem.

Gal. cap. 13. & 14.
lib. 2. simpli. me-
di. & lib. 12. me-
tho. mēden.

Aët. ibidem.

Paul. cap. 42. li.
3. Auicē cap. 7.
fen. 17. tracta. 2.
lib. 3.

Vide caput de tri-
tura. 2. theore.

Gale. lib. 10. me-
tho. med. 5.

Corne. Cel. cap.
10. lib. 2.

Gale. lib. 12. me-
tho. & cōmen. 12.
libro. 2. de viciu
acu.

Aët. ibidem.

Gale. intro li. 2.
de locis affectus.

Hippo. aphor. 83.
lib. 4.

Libri primi

Gale. lib. 4. sani-
tudine eb. aliū co-
pū frigit macerāt
que cuminum.
Gale. lib. 10. sim-
pli. medi. Corne.
Cel. cap. 5. lib. 5.
Mesius capit. de
gallia alephāgi.
fecti. 8. cōditorū.
Gale. lib. 4. sani-
tus. in cōpo. dia-
trion pipere con.

omne acri, digerēte, ac ficcante vi prāditum est: leporinum tamen omnium prāstantissimum exi-
stimatur. dicā tamen cum Galeno me non audere acri vti remedio aduersus affectum astringen-
tionem poscentem. Gallia, moschata, Sebellina, alephangina, magna, trochiscorū nomina
sunt: quibus omnibus astringendi vis infita est: attamen dum simpliciter & citra limitatio-
nem gallia apud Mesuem reperitur, alephangina sumenda est, saltem in cōpositionibus no- 5
bilibus. Neque hīc legi potest, Gallē, quando quidem in hac oratione galliā iam meminerat.
Nec refert galliam compositum esse medicamen, siquidem composita medicamenta non so-
lum inter simplicia quandoque ponuntur, verum etiam simplicium nomen sibi assumunt,
prāsertim dum ea ex paucis simplicibus constant. Rubi fructus vocat, caput ipsum, quod la-
nuginem quandam intra se cōplectitur. Reliqua simplicia hīc recensita prāstare posse, quod 10
optamus, testibus, & rationibus, & experimento, facile est addicere.

Composita etiam quaedam in hoc symptoma necessaria sunt,
vt saccharum rosatum cum mastiche, & gallia; & ex cydonijs ma-
lis compositiones, & alia id genus.

Li. 2. sūe metho-
de medica. cōpo.

Mesu. in antido.

¶ De medicamentis compositis huic scopo necessarijs agere incipit, ad quorū vsum sola ne- 15
cessitas nos traduxit. Nam prāclariū nobiscum actum esset, si medicamentis simplicibus so-
lis liceret expugnare affectus omnes medicamentis egentes. Causas verō, quā ad eorū vsum
nos impulerūt, enumerare longū esset, poterit tamē qui volet, eas ex Iacobo Syluio, nūquā
sine prāfatione honoris mihi nominando, discere. Igitur aduersus immodicū alui fluorem
astringentibus remedijs trifariā vtimur, partim per os sumptis, partim corpori admotis, par- 20
tim clystere iniectis. Primū agit de his, quā ore sumuntur: inter quā saccharum rosatum,
hoc est conseruam rosatam vocatam vulgō primū reponit, maxime si ea antiqua sit, & cū
mastiche & gallia alephangina exhibeatur. Compositiones item ex cydonijs malis vt miua
cydoniorum, diacydonium cum saccharo concinnatum, & similes aliā, aduersus idem sym-
ptoma valent.

Inter quā nostrum electarium Diacyminum elegimus ad cohi- 25
bendum alui fluorem medicamenti purgantis actionē in corpo-
re frigido sequentem. Nam viscera roborat, & calfacit, flatus dis-
sipat, & digerit, hāorrhoidum fluorem & flatus compescit. Re-
cipit autem ligni aloēs, spicæ, galliæ moschatae, cyperi, calami aro- 30
matici, ana drach. duas, cymini Carmani per diē noctēmq; aceto
macerati & torrefacti drach. tres; seminis porri torrefacti drach.
vnam semis; myrobalanorum emblicarum succo cydonij ma-
ceratarum & tostarum drach. du. & dimidiam; seminis nasturtij
tosti drach. sex; seminis vuarum passarum drach. quinque; bacca 35
rum myrti tenuissimè tritarum drach. sexdecim; balaustij, con-
charum vstarum, thuris, fructus tamaricis, ana drach. duas & se-
missim; ammeos drach. tres; omnia terantur tenuissimè, & in vi-
no odorifero frangantur, post siccentur; deinde iterum frangan-
tur aquā cydoniorū, aut aquā baccarum myrti, & hypocystidos, 40
& siccentur, vbi erunt probè siccata in vase vitrato, terantur ite-
rum, & excipiātur miua. Dantur drach. tres cū syrupo cydonio-
rum, aut myrtino.

¶ Electarium hoc diacyminon vocatū Mesuē inuentum est, & vim mirā habet ad sistendam
aluum a medicamento purgante, vel aliter, immodicē citā. Nam prāterquam astringitione vē 45

Theorema tertium. LXVII

trē cohibere potest, diuretica vi humores ad vasa vrinaria reuellit. Sed quia calidū est, tunc imperari debet, cum corpus natura, vel acquisito tēperamento, vel morbo, frigidū alui fluore laborat. Reliqua prestare posse, quę fronte promittit simplicia illud ingrādientia declarant. Cymini Aethiopicum cōmendant Dioscorides & Galenus: Mesues Carmanū, ex Carmania regione Persidi proxima fortē in Arabiā allatum. Carmenum sententia Syluij malē in veteri versione legitur. Semen porri torrefit, vt exuta acrimonia, vim astringendi possideat, vt autor est Dioscorides. Circa simplicia alia, si cui aliquis occurrat nodus, eos consulat, qui de illis ex professō scripserunt, & quibus curā fuit antidota edisserere.

Diosco. lib. 3. & Gale. lib. 4. fani. tuen.

Ruel. Manar. Musam, Syluij, fuch. &c.

☞ TROCHISCI AD FLVXVM.

10 **T**rochisci à nobis inuenti ad eundem fluxum, præsertim diuturnū, efficacissimi. Balauftiorum, corticū glandium aceto maceratorum & tostorum, rhois, baccarum myrti, hypocisthidos, ana, drach. du: cymini Carmani, gallarū aceto maceratarum & tostarum, capitum granatorum, fructus tamaricis, 15 macis, xylaloēs, gallie aromaticę, mastiches, spicę, ana, drach. vn. Seminis oxalidis, gūmi, boli Armenicę, seminum vuxę passę tostorum, ana drach. vn. & semis: seminum coriandri aceto maceratorum & tostorum, drach. du: cum vino austero finge trochiscos ponderis drachmę vnus: quorum vnus dandus est cum syrupo 20 cydoniorum, vel aliquo robub styptico.

Hi trochisci inuenti à Mesue aduersus alui fluorem frigori coniunctum, maximum vsum præstant: vsurpandi verò tunc maximè sunt, vbi ventris fluxus diutinus est. Granatorum capita calicem, ni fallor, vocat, à quo flores & pomum prodeunt: vel basim ipsam mali granati, cui pediculus hæret. Per galliam aromaticā idem nunc intelligit, quod prius per alephantinam. Nam alephantin, seu alefangin Arabibus aromata significat. Oxalis herba Gręcis ea est, quę nunc acetosa nomine cunctis nota est. Datur ex his vnus cum miua, vel syrupo cydoniorum, rob de sumach, de cydonijs, de pyris.

☞ ELECTARIVM.

30 **E**lectarium sistens ventrem immodicè fluētē propter medicamentum purgans, in corpore calidiore, Recipit, baccarum myrti drach. duodecim: rosarum, spodij, sumach, fantali albi, rubri, lutei, balauftiorum, gummi, ana drach. vnam & semis: granorum mali punici acidī allatorum drach. septem: coriandri aceto macerati & assati drach. quatuor: seminis acetosę, seminis 35 plantaginis, seminis rosarum ana drach. vn. Hęc omnia probè contrita frangantur omphacio, & siccētur: vel succo myrti & aceto, deinde excipiantur miua facta ex succo cydoniorum & aceto. Dantur dragmę tres cum syrupo cydoniorum acidorum.

☞ TROCHISCI.

40 **C**ompositio trochiscorū à nobis inuenta mirè valens ad fluxum ventris & excoriationem intestinorum. Recipit autē,

M

Libri primi

spodij drach. septem; seminis rosarum, & rosarum ipsarum, acacie, balauftij, sanguinis draconis, ana drach. du. & semissem; seminis oxalidis drach. vn. & semis; oxyacanthæ, carnis rhu, seminis plātaginis, seminis portulacę assati ana drach. vn. & sextā drach. vnus: gummi assati drach. vn. fiant trochisci ponderis drach. se- 5
missis. Da cum aqua Sauich.

Manar. episto. 5.
lib. 6. sauich. idē
cū polēta & alphi
to esse existima-
uit.

¶ Præscriptæ compositiones duæ aduersus ventris fluorem immodicum vsurpandæ sunt, cum corpus calida intemperie laborat, quoniam illa refrigerandi vi pollent. Oxyacantha, Arabibus nominatur berberis, cuius bacculas Mesues hic desiderat. Rhois seu sumachij fructus in vsu frequenti medicis est, à quo, cum recens est, pulpa detrahitur, quæ caro vocatur 10
Mesue. Sexta drachmę obolus est. Sauich vocat Arabes, granū cortice nudatū. Vnde sauich hordei, aqua est, in qua delibratū hordeū coxit: sauich alicæ, aqua, in qua deglubata alicæ coxit: quæ, nisi mea me fallit cōiectura, nō aliud sunt ab ipso cremore hordei, & alicæ. Cremor hordei siue ptisanæ calidas præter naturam partes refrigerare potest, exasperatas mediocri suo lētore lenire, & aduersus medicamētorū & humorū morsum ceu lorica quadā munire. 15

◊ DIMACH BONVM.

 Imach bonum, & experientia probatum salubre ad fluxum ventris: ventriculi, hepatis, & viscerum aliorum imbecillitatē. Recipit, acacie, sumachij, hypocysthidos, galliæ, lacani, calami aromatici, rosarum, seminis ipsarū, *santali albi* 20
& rubri, galliæ moschata, ramich, *mastiches*, *xylaloës spice*, *thuris*, *costi*, *myrrhæ*, *cyperi*, *absinthij*, ana drach. du: probè omnia terantur. Deinde accipe succi rosarum, succi foliorum myrthi, & foliorum rhamni, aquæ rosatæ, & vini austeri ana vnc. vnam & semissem: in quibus calfactis macera die ac nocte tortelarū de seni 25
drach. tres, dactylos siccos duodecim numero, gūmi assati drach. quinque, miuæ glutinosæ bonæ vnc. tres: quæ omnia lento igne coque ad mellis spissitudinem: tum iniectis pulueribus tere tandiu in mortario, donec totum glutinosum euadat: deinde extēde linteo, & suffi xylaloë, & parti impone. 30

Paul. cap. 7. lib.
7. Gale. lib. 1. cō-
po. ph. g.

Matthæus Gradi
tortellas de Seni
panē exiccātū in-
terpretatur capi.
de Phehisi in. 9.
ad Almanforem.

¶ Dixit de his medicamentis quæ ore sumpta ventrē immoderate fluentē sistere valent: nūc ad medicamenta, quæ admota parti eundē præstant vsū, transit. Vocant autem illa Arabes dimach, quod Latini emplastrum seu epithema potius à Græcis mutuato nomine vocat. Efficax est hoc aduersus immodicū alui fluxum à medicamento purgante in corpore frigido excitatū. Venter nonnunquam à Galeno refertur inter viscera. Ramich cōpositio quæ 35
dam est ex varijs cōstans simplicibus, de qua in trochiscis agitur. rhamni picturā vide apud Dioscoridē, vires ex Galeno pete. Die ac nocte iubēs aliquid macerare periphrafi spatium viginti quatuor horarum describit. Tortellas de seni, ni fallor, vocat panē liquore idoneo, vt aqua rosarū, merfū, & aliquoties assatū, vt bis coctus: inde enim lentorem & vim astrin- gendi contrahit. Miua cydoniorum, vt syrupi omnes, longa coctione lentescit. Imponendū 40
autem est emplastrum hoc toti ventri.

◊ DIMACH ALIVD BONVM.

Theorema tertium. LXVIII

Accipe rosarum, & seminis earum, pulpæ rhois, fantali albi & rubri, spodij, sanguinis draconis, succini, balauftij, gallæ, acaciæ, hypocythidos, galliæ moschatae, corticum mandragoræ, capitū granatorū, ana drach. tres; caphuræ drach. 5 vn. & tertiam drach. vnus; redige hæc in puluerem terendo; tūc accipe succi extremitatum vitis vnc. du; omphacij vnc. semis; fem: succi extremitatum myrti & aceti ana vnc. vnam; quibus infunde die ac nocte sauiich hordei vn. tres; gummi vnc. vn. bacca- 10 rum myrti tenuissimè tritarum vnc. tres; quibus adde miuæ acetatæ vn. tres; coque igni lento ad viscosam spissitudinem: tunc in mortario simul cum pulueribus iniecta, contundendo permisce, post extende linteo, & xylaloë suffi, partique impone. Est enim sanum atque expertum.

¶ Medicamentum hoc ventri impositum eius fluore sistere vsus confirmavit, cui ratio que attestatur: quandoquidem ex his constat, quæ id efficere valent. Eius autē præcipuus est 15 vsus, vbi corpus immodicè calet. In quo pondera aliquoties mutauimus vnc. pro drach. substituentes, minorem existimantes quantitatem illā, quā, vt satis esset scopo autoris. Suffragantur coniecturæ nostræ characteres quibus drach. & vnc. signantur, nempe 3. & 5. a quorū utroque in alterutrum facilis est lapsus. Hanc ob causam laudandum est Galeni consilium 20 iuuentis medicamentorum pondera & mensuras, & numerorum notas omnibus suis literis scribi. Admonendus præterea lector es pondera & ponderum numerū, quæ in nostro exemplari habebantur, nō omnino respondere ponderibus & numeris exemplaris Syluij. Extremitates vitis myrtique, caules recentes tenerosque tum sarmentorum tū myrti vocat: quos Græci generali nomine asparagos nuncupant.

25 Clysteribus quoque, si necessitas & affectus postulant, vtendū, compositis ex rebus inseruientibus scopis varijs, quos tu nosti; qualis fuerit optimus ex butyri drachmis triginta, sanguinis draconis drachmis tribus, aut pluribus, aut paucioribus, pro necessitate.

30 ¶ Clysteribus etiam expugnandum hoc accidens est. Componendi verò hi sunt ex rebus, quæ scopis varijs, initio huius canonis expositis, inseruire possint: quos recensere hic superuacaneum duximus.

2. CANON TERTIVS.

35 **R**euellimus item medicamentū ad loca ventris immodicè fluentis contraria, balneis, frictionibus, sudorem prouocantibus, diureticis, vomitorijs, cucurbitulis, vinculis partium extremarum constringendo dolorificis; in summa omnibus, quæ medicamento extrorsum, & à vjs, per quas primū fluebat, tum trahere, tum reuellere possunt. Id enim perquam necessariū est.

40 ¶ Tertio modo alium immodicè fluentem suppressimus aliò auersa materia, quā a medicamento cōmota fertur. Nam eo modo, excreticis facultatis impetu in aduersam partē conuerso, humores per sedem vi medicamenti fluentes sisti solent. Auertitur autem materia par

Libri primi

tim ad cutim, vt balneo, frictione, sudore: partim ad vesicam, vt diureticis: partim ad os, vt vomitorijs: partim eò, quo remedia applicantur, vt cucurbitulis, vinculis dolorificis. Quo pacto verò singula ex his hoc præsent, generatim iam attigimus, vbi excreticis facultatis impetū humorēsq; artificis industria aliò rapi diximus: Speciatim autē idē docebimus, cum de horū singulis priuatus sermo fiet. Præter hæc, vnctiones & admota quædam ad cutim tra-
hētia, infellus in frigida, præsertim astringēte, theriacę assumptio, & alia deniq; omnia, quæ,
in quâuis aliam à sede partē, materias euocare possunt, in idem symptoma vtilia experimur.

Ex his autem balneum & frictiones plurimum conferunt ad huius symptomatis curationē: præsertim ex aqua dulci, cui chamemelū, absinthiū, sampsuchus, folia citri, & similia incocta, effi-
catus ipsū reddiderūt, quia poros dilatant, & corpus roborāt.

Plini. nepos epif.
ad Apollinarem
lib. 5. vitruuius
cap. 10. lib. 5.

Gale. cōmē. 48.
lib. 3. de vic. acu.
& lib. 10. metho.
& 3. sani. tuen.
Corne. Cel. capi.
17. lib. 2.
Gale. cōmē. in a-
pho. 5. li. 4. & Aē
ti. cap. 166. Ser-
mo. 3. lib. 1. Paul.
cap. 7. lib. 7.

¶ Balnei artificialis partes præcipue, quinque sunt, apodyterium, laconicum, solium, baptisterium, & quinta quæ detergēdo sudori inseruiebat. Quid singule ex his quatuor natę sint agere, Galenus abundē docet libro decimo methodi medendi: primam tamen silentio præterit, vt quę deponendis vestibus tantū vsui erat. Nobis, omillis reliquis balnei partibus, de folio, quod & caldarium vulgò nuncupatur, dicendum hic est: quādo quidem balnei nomine absolutē prolato hanc partem cum vulgo intelligit. Hæc itaque multiplices aquas olim cōtinebat calidas, mediocres, tepidas, minus tepidas, & quæ ad frigidum magis inclinabant. vocatur quę solium à vasis quibusdam, in quibus continebatur aqua, quorum figuram describit Vitruuius. Potest hoc, vt laconicū, totius corporis materias liquare, & ad cutim trahere. Vnde fit vt actionem purgantis immodicē medicamento impedire possit: quoniā calor balnei, vt externus, medicamentum vnā cum humoribus ad cutim rapit, & facultatis excreticis impetum eodem conuertit. Quoteis ergo fluxus immoderatus est, & vires valent: audacter vttere balneo, & eo sudorē prouoca partim in coctis herbis ad id conferentibus, partim tecto probē toto corpore, ne balnei calor foras exhalet. Sed viriū maxima hic est habenda ratio: quoniam per immodicā vacationem sepius solēt esse imbecillę, quas balneū prosterne cōsuevit. Cum ergo illę imbecillę erunt, breuis erit mora in balneo, & si opus erit, frequēs, ne vires reliquas dissipet. De frictionibus in sequētibus priuatus sermo habebitur.

Imperiti autem artis stypticis lauant, ignorantes tale balneum constringere & materias vaporēsq; intrò cōpellere: quę res fluorem auget. Præcipuus igitur scopus tibi sit poros rarefacere, & foras, quibus potes modis, attrahere. Sic enim fit materię in vaporē resolutio, acriūmque fumorum exclusio, Fac ergo sudare egrum in balneo, vel aquę calētis vapore.

Corne. Cel. cap.
17. lib. 2.

Gale. lib. 8. metho.
& 1. ad Glauco. & 1. simp. medica.

¶ Balneum, quo vtendum nobis est ad reuellendam materiam immodicē per aluum fluentem, ex aqua dulci fit, vt proximē dixit: in qua si ea, quæ poros aperire, dilatare, materias ad se attrahere possunt, coxerint: efficacius id inre existimatur. Quo humores per anum fluentes ad cutim reuocantur, per eamque partim sudore, partim in vapore conuerfi, vacuantur. Ob id prouocandus est sudor vel sicco calore vt harenæ calidæ, clibani, laconici, vel alter: aut humido, vt solij: quò aluus immodicē cita aliò rapta materia cohibeatur. In quem vsū ne vsurpato balneum astringens cum imperitis quibusdam, quoniam hoc (siue naturale sit vt aluminosum, salsum: siue artificiale, vt quòd maceratis vel incoctis astringētibus paratur) cutim densat, & fluxiones eò promouet, quò medicamentum purgans attrahit. Id quod immoderatis fluxus causa est. Attamen infellio in astringente aqua vtilis est: siquidem fluxiones à sede repellit, infernas partes roborat, meatus angustiores reddit. Inde fit, vt materiæ repulsæ & interceptæ resistant.

Frictiones item primū leues, post valentiores, vt pati poterit

Theorema tertium. LXIX

æger; idētidem repetatur, donec multus reddatur sudor. idēmq; frequentissimè tergendus est, vt alteri vel sudori, vel vaporī excludi parato, impedimento non sit. Diu enim relictus sudor poros occludit; abstersus verò facilem præstat alteri egressum. Fricuisse

5 etiam artus multum iuuat.

¶ Fricitio qua parte exercetur, in eam reuellit materiam. Interest tamen, num mollis an dura sit, an harum media: & num pauca, multa, mediocris. Siquidem mollis corpus rarefacit emollitq;: dura densat, & durat: mediocris mediocriter afficit. Multa corpus extenuat, mediocris implet, pauca nec auget, nec minuit, nec omnino euidēs aliquid videtur efficere, nisi

Gale. lib. 2. & 3. sani. tuen. & Corne. Cel. capit. 14. lib. 2.

10 quòd parum calfacit. Id quod cum omni fricitione cōmune habet. Licet igitur dura validè humores reuocet, quia densat & constringit, eorum vacuationē prohibet. Quamobrem à molli incipiendum est, inde ad mediocrem transeundum, demum ad duram. Quòd si à dura incipiamus, reuulsionis gratia id fiet, vt scilicet spiritus & sanguis ad cutim trahantur. Vel potius pro dura multa substituenda est, quia digerit, & resoluit, & poros peruios sudori &

Paul. cap. 7. li. 7.

15 flatibus relinquit. Moderanda tamen ea est pro virium ratione. Nam si hæc imbecillæ sint, crebra exiguaque vtendum. Quam tantisper continuare oportet, donec multus copiosusque reddatur sudor. Is autem frequentissimè detergendus est, ne refrigeratus & cuti inharens nouum aduenientem exire prohibeat, & velut operculum corporis poros occludat. Linteum autē, quo abstergendus est, tepescere prius oportet, ne frigore poros contrahat. Paulus sudorem abstergere vetat opinatus alium elicere alium: sed mihi sententia prior magis

Celsus ibidem. Gale. lib. 5. sani. tuen.

20 aridet. Artuum, brachiorum præcipuè, fricitio in eundem scopum vtilissima est: quoniā longissimè reuellit materiam, & sudorem maximè prouocat.

Idem lib. 8. metho. med. & Aristot. proble. 12. secti. 2. & Corne. Cel. cap. 6. lib. 3. Cap. 46. libro. 2. Cel. ibidem; Aristote. proble. 4. & 5. secti. 2.

At verò vulgus & imperiti artis, omnes à medicamēto indiscriminatim lauant, ignorantes balneum foras trahere (vt Galenus

25 dixit) simul etiam ignorantes materiæ reliquias virtute medicamenti ad partes expulsionī dicatas iam repentes, in oppositū mouere, ac facultate sua ad corporis partes reuocare: atq; tunc quidem facile erat iuuare, vt pròptius reperēt, vel saltem exoluerentur: nunc autem difficile. Præterea si ea fiducia adhibetur balneū,

30 quòd virtute ipsius attractio ad exteriora, & ignobilia fiat, nō minor est error, sit enim trāsmissio ab ignobilibus ad ignobilia, per nobilia; id est, ab intestinis, ad cutim, per venas. Ad hæc, natura melius per propinquiora vacuat, maximè si viæ sunt conuenientes. Inquit enim Hippocrates, Materia euacuanda per eam

Aphor. 21. lib. 1.

35 partem ducenda est, ad quam magis declinare videtur, dum modo ea sit cōueniens. Errāt igitur omnes sine discrimine post sumptum medicamentum lauant; quoniam obstructions & cutis vitia excitant.

¶ Vulgaribus quibusdam, & imperitis artis Medicæ, solenne est post sumptum medicamentum, nullo habito delectu, omnibus imperare balneum: quorū consuetudinē rationibus tribus increpat. Prima est huiusmodi. Balneum (vt Galenus autor est) foras & ad cutim, partē contrariam ei, ad quam Medicina ducit, nempe ventriculum & intestina, humores attrahit, balneum igitur medicamenti purgantis actionem impedit, & quidquid materiæ ab eo comotum erat, & expedite vtiliterque fluebat, ab intestinis ad cavitates internas, habitumq; corporis reuocabit. Vnde fiet, vt humores, qui alioqui sponte fluebāt, vel leui subsidio flui

Aphorif. 5. lib. 4. & cōmen. 58. lib. 3. de victu acuto.

Libri primi

erant parati: nunc vi balnei ad corporis partes penitiores & angustas retracti egerrimè educantur. Non est igitur temerè quibusvis imperandum balneū. Altera ratio est, si ea ratione ducti balneum cōmendant, quòd ab ignobilibus partibus intestinis, foras & ad ignobilissimam partem cutim, transmissio fiat: Quas inde, si materia crassa, lenta, multa sit, obstructions contrahere: si acris & mordax, morsum, rosionem, vlcera pati: & cutis vitia deformitatesque vtralibet sit, in confessio est. Tertia ratio. Vacuatio, qua per conuenientes meatus, & propinquiores sit, presertim si humoris impetus eò feratur, praestantior ea est, qua per distatissimos & non ita congruos, & alio repete humore celebratur: atqui ad intestina loca propinquissima, aptissimaque vacuanda materia, humores à medicamento commoti si uunt: ad cutim partem remotissimam, neque perinde aptam, non nisi vi caloris trahuntur, praferenda igitur vacuatio ea est, qua per intestina fit, ei, que per cutim. Quamobre non est incōsultè eis qui purgatur, & purgatis, praescribendum balneū: sed hac limitatione adhibita imperandum est. Si medicamentū immodicè videatur purgare, ad sistendam purgationem utilissimè vsurpatur. Si abundè vacuauit, non ab re quandoque imperatur, quò fuliginosa excrementa, & humorum aliqua reliquia, ad cutim vel in aliqua alia parte residentes vacuentur: alioqui vbi immodicè vacuatum est, vel imperfectè, vel in ipsa purgatione nunquam vtile est. Ad quem modum (si quid iudico) Auicennas interpretandus est, vbi post exactam purgationem consulit balneum.

Gale. lib. de inaequali intemperie & cōmē. in apho. 21. lib. 1. & Hippo. lib. de natu. huma. Gale. cōmen. 58. libro. 3. de victu acuto. Hippocr. & Gale. aphor. 21. lib. 1.

Gale. commē. 58. lib. 3. de victu acuto. & cōmen. aphor. 5. lib. 4. & vlti. lib. 3. de victu acuto.

Re vera autem non congruit balneum post medicamentum, nisi cū purgatio immodica est: tunc enim ventri constringēdo est vtile. Postquam verò in balneo diu sudatum est, tunc roborantia & astringentia exhibe, siquidē inde duos attinges scopos: quorum vno efficias, ne viscera laxa materiam recipiant; altero, vt materię ad oppositum conuertantur.

Nunc docet vtile esse balneum cū purgatio immoderata est. Eo autem intrepidè prouocandus est sudor, quò validius humoris fluentis impetus primo relicto itinere ad habitum corporis cutimque retrahatur. In quo postquam diu sudatū erit, exhibebis ea, quae vim astringentiam habent, qualia sunt, cydonia, pyra condita, myrobalani condite, diacydonium, electarium diarhodon, aromaticum rosatum, & alia sexcenta. His enim partes à balneo laxas astringes, imbecillas roborabis, & vt fluxiones minùs promptè recipiāt, efficias: eo humore fluentem ad corpus vniuersum reuelles.

Gale. lib. 7. & 13. metho. & cōmen. 58. lib. 3. de victu acuto.

Quòd si hec non contulerint, corpus eius totum pannis lineis aqua infusis tandiu vndique verberetur, donec cutis ipsa rubeat, & infletur, deinde fricetur, vt sudet. Sedere autē in balneo super calidos lateres, aut lapides lęues & raros; alijs verò ilia, ventrem, lumbos, calfacere, in id multum confert. Extremorum item ligaturę per institas comprimendo dolorificę materiam per aluum fluentem ad contrarium conuertunt.

Gal. in libello de hirudi. reuul. cur. cecariis.

Aphorif. 16. lib. 5.

Paul. lib. 7. cap. 7. Gale. lib. 1. ad Glaucōn.

Dolor & calor, fluxionem ad se prouocant, quos verberatu & fricōne excitat, sudorē que promouet, qui ad sistendam aluum non obscuram vim habet. Sessio autem, quae super calentes lateres vel lapides laues & spongiosos fit & eorum admotio ilibus, ventri, lumbis, ea solum ratione conferunt, quòd sudorem eliciunt: alioqui calore maiorē fortè fluxionē prouocarent. Extremas quoque partes, brachia praesertim, per angustas fasciolas comprehēdisse dolorificis vinculis, non inutile est: siquidem aliò auertunt materiam, quam fluebat, vbi in veteri lectione legebatur latera, ilia vertimus, non hypochondria cum Syluio: quoniam protinus latera & hypochondria tanquam diuersa ponet.

Diuretica etiam, id est, yrinam promouētia, idem possunt, *Mia*

ctus enim noctu plurimus deiectionem minuit, vt inquit Hippocrates, in aphorismis. Quoniam (vt ait Humain) largior vrina, vt etiam sudor, multam deiectionem sistit: quia materia in alias partes, quam ad intestina fluit, quin potius ab intestinis, & hepatis caua parte ad renes, vel partium cauitates retracta, stercus siccum, & ad excretionem pigrum relinquitur in intestinis.

¶ Alius generis medicamenta non ignobilia, aduersus idem malū valentia scribit, quæ Greci diuretica vocant, Latini vrinam mouentia, seu promouentia non ineptè reddunt. Hæc humores per aluum fluētes & fluere paratos insita sibi facultate ad vrinarios meatus reuelunt. Eiusmodi ferè omnia calida sunt, acria, siccantia, & incidentia, odorata. quanquam sint nonnulla, quæ tenuitate substantiæ vrinam mouent: alia propemodum tota in vrinam abeunt, vt aquosa vina, eò quòd in se parum habeant alimenti, quæ improprie diuretica vocantur. Quoniam igitur diuretica proprie dicta humorem penè totum ad renes diuertere faciunt, siccū necesse est relinquatur stercus: quare pigrius descendit. quòd si largior potio sumpta sit, vel distributio impedita, quoniam totus propemodum humor vnà cum sicco excremento est, alui excrementa facilius descendunt. Id quod Hippocrates sacro illo oraculo (Mictio noctu plurima facta, paruam significat deiectionem) pronuntiauit. Si enim aluus tarda & pigra est, vrina copiosa esse solet: & vice versa, si vrina rara & pauca redditur, deiectio larga cōsuevit esse. Quoniam facultatis excreticis impetus totaque materia in hanc, vel illam partem confertim inclinant. De sudore iam satis multa diximus. Humain est Ioannitus aphorismorum expositor.

Vomitum quoque prouocare aduersus hoc symptoma conducit, vt inquit Hippocrates. Vētris enim fluor vomitum, & vomitus alui fluorem, interdum curat, quoniam scilicet ad oppositum trahitur id, quod illorum caulia erat, vt ait Humain.

¶ Longas immoderatasque deiectiones supprimit vomitus spontaneus, vel petitus: & vice versa deiectio fortuita, vel arte excitata vomitū sistere potest. Quoniam excreticis facultatis impetus materiaque ipsa in partem ei contrariam auertitur, per quā primū fluebat. Quam sententiam Hippocrates in aphorismis his verbis cōprehendit: Longa diarrhoea habito, spontaneus vomitus superueniens, diarrhoeam soluit. Qua oratione aperte non docuit alui profluuium vomitum remedio esse, sed vomitui alui profluuium, quoniam tamē vtriuſque eadem est ratio: facile inde elici poterat. Quæ verò facile intelliguntur, in aphoristica doctrina subticenda sunt. Idque non tantum in aphorismis, sed in alijs etiam operibus familiarē fuit Hippocrati. Cuius mētem aptè hic Mesues ipsius omisſis verbis exposuit. Reliqua, quæ Humain assignat, ex Galeni cōmentario in præscriptum aphorismū sumpta sunt. Quo loco hortatur Hippocrates, Galeno auctore, vt quæ naturā prospero successu fiunt, naturæ minister & discipulus Medicus ea imitari conetur: quæ si natura non molitur, arte ea tentet in simili dispositione. Cum ergo longo ventris profluuiio vexatus, spontaneo vomitu superueniente liberetur à morbo, reuulsa materia huius symptomatis causa à partibus infernis ad supernas: si quis tam largo ventris profluuiio vexetur, nec vomitus spontè naturæ sequatur, medicamentis, vel insertis in os vel digitis, vel aliter illicien dus est. si vomitus quem malè habeat, deiectio acrioribus clysteribus, vel aliter prouocanda.

Ad hæc cucurbitule in eundem scopum vtilis sunt, hypochondrijs, ventri, ilijs, lumbis, affixæ.

¶ Cucurbitula nobile planè auxilium est ad reuellendas validissimè materias in eam partē, cui affixa est. Affigenda igitur est parti diuersa ab ea, quæ laborat, quoties per eam fluxiones sistere tentas. Ob id consulte Mesues ad fluorem ventris sistendum hypochondrijs, ven-

Aphor. vlti. li. 4.

Gale. cap. 21. lib. 5. simpli. & Corne. Cel. ca. 31. li. 2.

Manar. epif. 2. li. 19.

Aphor. vlti. li. 4. Actu. in li. de vrinis. & Gale. apho. 25. & 53. lib. 2.

Aphor. 15. lib. 6.

Cel. cap. 6. lib. 1. & 8. li. 2. Hippo. & Gale. aphor. 15. lib. 6. & in libello de hiru. reuul. & c. & 1. ad Glau.

Gale. commen. in apho. 1. li. 1. & alibi in aphor. & li. 2. sani. tuen. & cōmen. in prognos. 16. lib. 2.

Ex cōmē. in apho. 2. & 21. lib. 1. & vlti. lib. 4. & cap. 87. artis medicae, & Auicēna. in primo. Gal. lib. de reuul.

Gal. li. 17. metho. & in libello de hiru. reuul. & c. Corne. Cel. ca. 11. li. 2. Acti. ca. 134. lib. 3.

Libri primi

Cap. 7. lib. 7. tricoli regioni, ilijs, & lumbis, eam imponere iubet. Paulus supra ventriculi regionem eas affigendas censet.

Vincula item dolorifica, & frictiones extremorum, idem possunt: presertim si ab axillis, & inguinibus incipiendo descendant.

Cap. 7. & 10. lib. 7. De vinculis & frictione satis multa (vt reor) in superioribus diximus. Incipere autem, autore Mesue, debet iuxta trunci corporis radicem, hoc est, iuxta axillas, & inguina: inde versus artuum extrema, vt versus manus, & pedes, reducenda sunt. Paulus vbi immoderate aluus profluit, vel vomitus quem male habet, artus vinculis excipere consulit, vt symptomata supprimantur, nulla adhibita limitatione, num brachia in illo, in hoc crura vincire conueniat. Nos Galeni sententia inherentes, de hac re sic decernimus. In alui profluuiio spontaneo, vel per medicamenta petito, crura vincire & fricare minime congruit: ne maior fluxio in laborantem partem prouocetur: sed brachia potius, vt ad ea retrahatur materia. Si vomitus vrget, crura vinculis comprehendenda fricandaque sunt, non brachia: Nam vincula & frictiones eo solum nomine hoc casu probantur, quod illa dolore, hæ calore fluentem materiam versus se retrahant.

Lib. 1. ad Glauco. de curatione deliqui animi.

CANON QVARTVS.

Aboriosam autem agitationem & fluctuationem in corpore quiete & somno sedamus. Cum enim vacuationem ab helleboro immodicam sistere voles, somnum & quietem impera, inquit Hippocrates. Quietem interpretor (inquit Heben Mesues) tum corporis, tum animi, idque sensuum obiectis iucundis adhibitis. Somnus etiam inducendus est demulcentibus melodijs, cantionibus somniferis, & musicis omnibus instrumentis: ad hæc remedijs somnificis, rebusque omnibus, quæ satura curant, Somnus enim profundior & quies maxime omnium, agitationes sedant. Dixerat enim Hippocrates, quies agitationem sedat, argumento est nauigatio, quæ motione turbat corpora.

Aphor. 15. lib. 4.

Aphor. 14. lib. 4.

Hippoc. & Gale. aphor. & comm. 14. & 15. lib. 4. Aeti. cap. 45. sermo. 1. lib. 3. Paul. cap. 7. & 10. lib. 7. Auic. fen. 4. primi cap. 5. Aristot. proble. 28. secti. 2. Gale. commen. in apho. 15. lib. 4. & Aristot. in libello de somno & vigilijs, & cap. 7. li. 2. de par. ani. & Gale. aphor. 1. lib. 2. & Hippo. apho. 12. parti. 4. lib. 6. epi de. & aphor. 29. parti. 5. lib. eiusdem. & Aristot. li. 3. hysto. cap. 19. Paul. cap. 98. li. 1. & 4. 1. lib. 2. Aeti. ca. 2. lib. 6. & ca. 116. lib. 5. Cel. ca. 32. lib. 2. & 18. li. 3. & alij sexcenti auctores.

Quies & somnus vacuationes omnes immoderatas, humorumque commotiones maxime omnium sedare possunt, sudore excepto, quem somnus promouere consuevit, vt Aristoteles autor est. Quies vero tum corporis, tum animi intelligenda est, vt Heben Mesues interpretatur. Animus quietus tunc esse dicitur, cum, discussis cogitationibus & affectibus, securus est. Illa autem ijs, quibus maxime capitur, obiectis procuranda est, vt musicis instrumentis, cantilenis ad numeros compositis: quas quis voce submissa, sed perquam suauis, & amœna, canat. Ad hæc, narratione rerum iucundarum, & discussione curarum tristiumque cogitationum. Quæ omnia ad somnum quoque conciliandum vtilissima sunt: per quem calor, spiritus, & sanguis ad intimas corporis partes sese recipiunt: sensus & voluntarij motus otiantur. Quæ testimonio Hippocratis confirmat, inquit enim, Cum biberit quis helleborum, ad motiones quidem corporum ducere magis: ad somnos vero atque quietem, minus. Indicat autem nauigatio turbari motione corpus. Et statim subiungit, Cum volueris magis ducere helleborum, moue corpus: cum vero sistere, somnum facito, & non moueto. Ex quibus aphorismis luce clarius apparet, quietem & somnum alui fluorem sistere: motum contra, promouere. Quod vero ait, dixerat enim Hippocrates & c. argumentatio est ducta à contrarijs, si motus corpora turbat, quies sedabit. Somnus inducitur partim ijs, quæ diximus, partim remedijs alijs somniferis, de quibus auctores agunt in curatione satura, hoc est, insomnia, seu dormiendi impotentia.

Theorema tertium. LXXI

Præterea in hoc affectu à cibo & potu omnino abstinendū est, nisi syncopen, hoc est, præcipitem virium lapsum, timeas; hi enim agitationem augent, non remittunt.

- ¶ Quia natura alimento conuenienti destituta primum quæq; ad se rapit humorem, benignum si suppetit, si deest, excrementa ipsa maligna auidissimè attrahit, & attracta retinet: ob id in hoc affectu inedia maximè commendatur, quò fluentes humores ad se retrahat, illisq; pro nutrimento abutatur, vel certè meliùs ocyùsque concoquat. Quòd si inde virium præceps lapsus, quam Græci syncopen vocant, impendat: nutriendum est, Sed alimētum, quod eo calu exhibendum est, tale esse debet, vt simul instaurare, & fouere vires, simul ventrem astringere possit.

Gale. lib. 3. facul. natu. & libr. 12. metho. meden. Asti. cap. 45. sermo. 1. lib. 3.

☉ CANON QVINTVS.

SCopus tibi sit præcipuus animum exhilarare, & roborare cor, per sex rerum non naturalium genera, quæ tu nosti. Aër igitur domus, in qua æger est, temperatus sit, nõ frigidus (nam frigidus humores intrò compellit, quos foràs trahi salubrius est) nec calidus, siquidem hic resoluit, & infirmat. Cibus etiam & potus, vt reliqua omnia, deligenda tibi sunt, quæ roborēt cor, & animū recreent. de quo post pleniùs dicturi sumus.

- ¶ Vacuatio omnis immodica non eo solùm nomine periculosa est, quòd per eam necessarij ad symmetriam massæ sanguinis humores educantur, & interdum sanguis ipse, quem vita comitatur: verùm etiam quòd cum humoribus quantumuis prauis & malignis maxima calor natiui & spirituseductio fiat, vnde certissima mors impèdet, nisi proba ratione victus præcaueatur. Cuius præcipuus esse debet scopus roborare cor, fouere spiritus caloremque natiuum, animum recreare. Nam medicamenta purgantia ferè omnia cum principes partes lædant, quia veneni participia sunt, cor in primis petunt, infestantque: in quo vitæ principii finis que est. Victus ratio omnis intra sex res, quas recentiores Medici non naturales vocat, continetur, aërem, motum quietè, cibum potum, somnū vigiliam, excretionem retentionem, animi affectus: seu intra sumenda, admodèda, educèda, facièda. Aër igitur cubiculi, in quo æger decūbit, tēperatus esse debet: nā calidior discutit, & resoluit, viresq; deicit: frigidior, humores intrò compellit, fluorèmq; auget: quos ad fluxionem sistendā foràs ad cutim trahi satius esse diximus. Quòd si talis non sit, arte ad temperiem reducendus est. Alimenta sint boni succi & facilis cōcoctionis, odorata, vel odoratis condita (huiusmodi enim cordi amica sunt) & modicè astringentia, vt simul cordi roborando, & affectui curando seruiant: temperamento, affectui corporis, & reliquis alijs indicationibus, cōgruant. Reliqua omnia procuranda tibi sunt, quæ cor roborent, vel saltem impedimenta, quibus infirmatur, tollant, animū recreent. quorum singula latius pollicetur se traditurum in sequentibus: id quod canone primo capitis quinti quarti theorematibus præstitit: vel in tertio libro in sermone de affectibus cordis fecisset, nisi maximo mortalium damno acerba morte fuisset prauentus. quam prouinciam Petrus Apponenis suscepit, eamque pro sua virili obiuit.

Hippo. & Gale. li. de natu. hum. & aphor. 27. lib. 6. & 3. lib. 1. & 5. lib. 2.

Gale. cōmen. 12. lib. 2. de vic. acu. & locis alijs adductis. Asti. cap. 3. li. 3. de par. ani. & in prauis natura.

Paul. cap. 7. lib. 7. Gale. lib. 3. facul. natu. Gale. cap. 4. li. 8. compo. ph. p.

40

☉ CANON SEXTVS.

Congelare autem & stupefacere per fugium est vltimum, tuncque solùm ad id perueniendū, quando prædicta omnia nihil contulerint, & salus propè desperata est, nā tunc

Libri primi

narcoticis, & medicamentis fortibus tibi vtendū est, qualia sunt theriace, philonium, & similia.

¶ Narcoticis medicamentis improprie anodyna vocatis tum demū vtendum consulit, cum desperatus est aeger & frustra omnia alia remedia tentata sunt, neque alia ab hac salutis spes est. Ceterum vires, dum hec imperantur, collabuntur quidem, sed adhuc valent. Nam si haec vehementer resoluta sint, ab his abstinendum est. Ob id pueris, senioribus, grauidis, & alijs imbecillioribus, vel prorsus offerenda non sunt, vel certe quantitate exigua. Quae licet substantia & viribus aduersa sint nobis, eorum tamen aliquam portiunculam ad vsum nostrum accommodantes, saepe non vulgarem vtilitatem percipimus. Nam humores incrassant, fluxiones siccant, somnum inducunt, doloris sensum vel submouent, vel obtundunt. Sed commo-
ditas haec sua ferre solet incommoda secum. Quoniam totum vel pars cui admouentur, sensu & motu priuatur, calore natiuo ferè destituitur, & quandoque viuere definit: & si paulo liberalius ebibantur, mortem afferunt. Tutius his vtimur, quoties affectus a causa calida pendet: periculosius cum a frigida. Ex quibus duo praecipue medicamenta vsu & experientia nobilitata sunt theriace & philonium. Theriace cum est recens humores incrassare, fluxiones sistere, somnum accersere, doloris sensum auferre, breuiter omnia, quae leuiores narcotica potest. Recens est ad finem sexti mensis Auicennae: quem Medicorum vulgus ceu ducem sequitur. Serapion ad tertium vsque annum recentem esse scribit. Aetius post vnum mensem eius vsum commendat. Galenus aduersus lethales corporis affectus vt morsus & ictus animalium venenatorum, lethalia pharmaca, pestem denique post quintum a compositione annu vsurpandam consulit: alioqui post duodecimū. Paulus in illis affectibus post septimum, in alijs post decimum annum. Inter quos autores tam varie inter se dissidentes litem dirimere pro virili meam nitamur, nostram prius in hunc modum interponens opinionem ex eisdem autoribus excerptam. Theriace duodecim eget mensibus ad exactam ipsius coctionem, neque ante elapsum id temporis interuallum ea vtimur, nisi vrgens aliqua necessitas eam validiorem & vigetio-
rem requirat: vt cum quis a virulentis feris, aut cane rabido morsus est, aut pharmacis lethali-
bus petitus, aut peste correptus (nam tunc post quintum, sextum, septimum a compositione mensum salubrius eam vsurpamus) vel nisi narcoticas ipsius vires requirat: quas protinus a compositione valentiores habet ad sextum vsque mensem: inde odij vigor paulatim languescit, exoluiturque: & calfacientium vis existit, emicatque: quanquam ad finem anni nondum percocta est: Quoniam igitur duodecim mensium spatio ad coctionem plurimum eget, recte eodumque recens appellari potest, quia vero post elapsum quintum, sextum, septimum mensem, iam vtilis est aduersus lethales praedictos affectus, non ab re recens ab Auicenna & alijs, ad id vsque tempus appellatur: quoniam post illud iam praestat promissas vires, cum prius narcotica maxime esset. Haec nostra est sententia. Nunc varia horum autorum opiniones vel lectiones componenda sunt. Primum codex Galeni de theriaca ad Pisonem mendosus esse conuincitur, quoniam Aetius, non minus verba quam sensum Galeni fideliter & curiose referens, mensum pro anno in eo legit, vt Auicennas. Neque rationes desunt, quibus nostra haec sententia communiri possit. In primis si narcotica vehementiora, quale est philonium, post decemnum languidis sunt viribus & ferè inutilia, quoniam stupefacientium vis resoluta & victa est a calidis: quo pacto simile erit vero theriacen ad duodecimū annum nondum esse percoctam: cum in illo paulo plus maius pondus sit narcoticorum, atque aliorum castigantium illorum malignam vim, melle excepto, quo omnia incorporantur: in hac opium (quod solum ex narcoticis compositionem ingreditur) pars minimum vigesima ad reliqua medicamenta vehementer calida sit: deinde mel & vinum addantur: quorum singulum opij vim frangere potest: Deinde Antoninus Romanorum imperator (vt scribit Galenus) vix duobus elapsis a compositione mensibus antidoto vsus est, non moratus ipsius coctionem: quo adeo recenti nunquam vsus fuisset, si duodecim annorum spatium ad coctionem requireret: praesertim cum ipse corporis iuuandi gratia, & ad praecautioem ea cotidie vteretur. Ad haec libro quinto methodi Galenus scripsit, theriacen quatuor mensium somniferam esse.

Gale. initio & fine lib. 12. metho. & lib. 9. compo. ph. p. cap. 4. & ca. 18. li. 5. simpli. Paul. cap. 11. li. 7. Gale. com. 12. li. 2. de vic. acu. & com. apho. 31. li. 6. & ad finem li. 5. metho. & 3. eius de. & locis alijs.

Gale. cap. 17. 18. 19. lib. 3. simpli. & initio lib. 12. metho. & lib. 5. ad finem.

Recens hic idem nobis atq; narcoticum significat. Trac. 1. summe. 1. lib. 5. & Gentilis fuliginis. Sera. tractatu. 7. de antidotis. Aeti. cap. 93. sermo. 1. lib. 4. Gale. li. de the. ri. ad Pisonem. Paul. ca. 11. li. 7. Aeti. ibid. & Gale. secundum lectionem Aeti. 4. Gale. Aeti. Paul. Auicenn. serapi. si in codicibus mendum est. Gal. li. 4. metho. Gale. & Aeti. vt eorum. ibidem.

Gale. initio. 12. metho. meden.

lib. 1. de antido.

Theorema tertium. LXXII

se, fluxiones siccare, & leniter crassare: quoniam adhuc eo tempore prævalentem habet vim opij, quod in antiquata ignauium redditur. Si igitur duodecim annorum spatio ad coctionem eger, quorsum illud adhuc, & illud leniter, additur: cum toto illo anno & sequentibus prævalentem haberet opij vim, neque leuiter crassaret: Quoniã ergo plurimum duodecim eger mensibus ad exactam coctionem (quod tempus haud modicum vocauit) & quinto, sexto, septimo mense vsurpatur salubriter aduersus dictos affectus, licet tunc opij vis iam exoluta: rectissime dixit quarto mense prævalentem adhuc habere opij vim, & fluxiones leuiter crassare. Rectè itaque Auicenas & Aërius vbi nunc annus est in codice Galeni, mensis legunt. In hoc etiam vnum mensem pro quinto mensem perperam legi, ex eodem libro Galeni conuenimus: licet theriaca ante quintum mensem (vbi quis illi est assuetus, & exactissime, & è præstantissimis medicamentis est composita) tutò vsurpari possit: vt Antoninus Imperator citra noxam vllam ea vsus est. Neque Serapionis & Pauli codices vitio carent, vel certè ipsi met autores corruptum Galeni codicem nacti sunt. Illud verò omittendum non est, theriacen veterè, si potens & valida sit, alui fluorem à medicamento purgante excitatum potentius, quàm recentem sistere. Idq; vnum ipsius periculum est, quo inualidam vel potentè esse conuincimus. Valida enim vigenque sua ipsius potentia medicaminis purgatorij virosas vires euincens, & humorum ad ventriculum confluxum in cutem subito reuellens, ne utquam purgatione fieri permittit. Inualida & vetustate confecta eam non perinde impedire potest. Hæc obiter & per transennam de theriaca notanda duximus. circa quæ si quis contrariam nostræ tueatur sententiam, *supplex oro, ne nos maledictis incessat, sed iudicium nostrum æqui bonique consulat.* Neq; enim ceu suprèmi iudices, sed tanquam pedarij senatores sententiam dicimus, vt liceat ad superiores iudices rem referre. Philonium à Philone Medico Tharsensi præstantissimo nuncupatum & inuentum, nobile in hunc scopum medicamen est: cuius non minus exactam descriptionem, quàm expositionem apud Galenum comperies libro nono comp. ph. p. Huius, vt aliorum vehementium narcoticorum, post annum à compositione secundum ad decimum vsq; vsus salubrior est. Nam quod vltra inueterauit, languidis est viribus. *Leuiora narcotica annicula tutò vsurpantur. Scire tamen licet quãtò vniquodq; ex his cõpositioni propinquius est, tantò esse efficacius periculosiusque: quãtò remotius, tantò imbecillius & salubrius.* Cæterum vt admodum recentia fugienda sunt, ne insigniter lædant: sic antiquata & inualida vitanda, ne spem nostram frustrantur.

Gale. lib. de the. ri. ad Pifo.

Hippo. apho. 49. & 50. lib. 2. Gale. lib. 1. de antido. Gale. lib. de the. ri. ad Pifo. Aë. ti. cap. 95. sermo. 1. lib. 4. Paul. ca. 7. lib. 7. Auic. & sera. locis ad ductis.

Gale. cap. 4. lib. 9. compo. ph. p. Idem lib. 12. metho. meden.

At verò grauissimè errant, qui initio narcoticis curant. Hæc enim verè non curant, sed incrassant congelantque materiam: quo speciem falsam cohibitæ materiæ exhibent, quæ non multò post impetu maiore ruit, quàm prius, relictis in corpore congelationis, & mortis quibusdam rudimentis. Vera autè curatio fuerit ablatio causæ fluorem excitantis, & partium virtutumque earum in vnum coactio, & roboratio, vt diximus.

¶ Eos increpat, qui curationem à narcoticis seu stupefacientibus medicamentis exordiantur: quandoquidem eiusmodi medicamina vehemètes fluxiones reprimunt, sed excerni prohibent incrassatis, congelatisque humoribus. quo fit, vt multus in vètre colligatur humor, non aliter atq; cum riuulus sistitur obice proposito. Vnde dolores non mediocres à tentione, vel dissolutione continui sæpè excitantur. Et paulò post impetu maiori collecta materia confertim ruit, vt aqua riuuli obice detracto: interim tamen corpus congelatum est, calor natiuus sopitus ferèque extinctus, quæ mortis principia quædam merito censeantur. Non est igitur curationis initium à narcoticis faciendum, sed vniuersum corpus vacuandum est prius, nisi ipsum spontè immodicè vacuetur, causaq; fluorem excitans submouenda, siue sit in medicamento, siue (vt prius dixit) in suscipiente, siue in his, quæ vtriq; superueniunt, deinde partes corporis, quoad eius fieri potest, roborandæ sunt, & omnia denique artis remedia tentanda, quibus omnibus victis ad narcoticorum vsus tandem descendendum est,

Ex cõmen. Gale. in apho. 31. lib. 6. Gale. ibidem & in sine lib. 12. metho.

Canone. 1. & 5.

Libri primi

vt proximè subiunget.

Vbi verò necessitas inuitat, hoc est, quando prædicta omnia nõ contulerint, narcoticis vti audemus, priùs tamen castigatis secundum modos & conditiones, quibus nocumèta emendantur, quæ ab eis impendère solent. Impèdent autem à narcoticis nocumèta multa, nam vitæ contraria sunt, quia congelant, stupefaciunt, & mortificat, præcipuè si simplicia sint, & eò magis si sint recètia,

Ga le. initio lib. 12. metho. & lib. 3. cõpo. ph. p. in composi. Andromachi. Cap. 17. 18. 19. li. 3. simpli. & initio li. 12. metho. & cap. 8. lib. 1. de caus. symp. & ca. 1. lib. 2. de locis affe. & initio lib. 3. compo. ph. p. & cap. 2. lib. 2. de caus. sympto. & 5. lib. 1.

¶ Ab vsu grauiter sopientium seu narcoticorum maximè abhorreere debet Medicus, nec vnquam illis vti, nisi iam frustra remedia alia fuerit expertus: atq; tunc aliorũ mistione ita temperanda sunt, vt nulla ab eis noxa corpori impendèret ex his, quas aliqui per se asserre solent. Danda præterea non sunt nisi adhibitis limitationibus infra dicendis. Nocumèta ab eis incumbètia maximè præcipua sunt, congelatio, stupefactio, mortificatio, corporis totius, vel partis, cui admoentur. Nam vehemèter frigidi (quale est narcoticum) proprium est congelare, & ad immedicabilem frigiditatem perducere, sicuti in primo theoremate dixit. Idem stuporis causa est, quia neruorum spiracula (per quæ spiritus animalis sentiendi & mouendi vim transferens distribuitur) contrahit, & densat: ob id spiritui illi viam præcludit. Mortificat, quoniam calorem cordis extinguit, quo extincto mors sequitur. Ex his igitur, composita simplicibus preferenda sunt, & antiqua recentibus: vt minori detrimento scopum propositum attingamus. Nam composita calida recipiunt, quæ narcoticorum excellentem vim tum frangunt, tum altius penetrare faciunt. Recentia tum simplicia, tum composita prævalentes vires habent: quãobrem insigniter lædere possunt. Hac de causa à compositione leuiora narcotica annotina ante quàm ad vsum traducantur, voluit esse Galenus: vehementiora minimum bima: antiqua valdè, æquè atq; recentia fugienda, quemadmodum paulò antè diximus.

Lib. 12. metho. in initio.

His autem narcoticorum noxis, ars tribus remediorum mistis generibus præcauet, & horum actiones salubriores reddit. Primum miscetur narcoticis, quæ eorum congelationem resoluunt, auferuntq; vt castorium, piper, crocus: hæc enim sunt veluti theriaca narcoticorum: piper quidem & castoriũ resoluendo & dissipando: crocus autem coquendo, & narcotici vim cohibendo. Secundò miscentur, quæ vires firmant, & spiritus instaurant, qualia sunt cardiaca, & stomachica vitæ commodantia, vt spica, doronicum, zedoaria, & similia. Tertiò miscentur, quæ materias de parte in partem fluentes agitataeque sistunt, & cohibent, vt myrrha, thus, gummi iuniperi, & similia. His enim narcoticorum malignitas reprimitur.

Gale. cap. 4. lib. 9. compo. ph. p.

¶ Triplici remediorum genere malignos narcoticorũ iam dictos effectus prohibemus, eorumque actiones salubriores effecimus. Primi generis remedia concoquant, attenuant, siccant, resoluunt, discutiunt: quibus necessàrio frigoris excessus narcoticorum hebetatur, eorumque vis ad partes penitiores corporis deducitur: & cõgelatio, stupor, mortificatio (maligni medicamentorum effectus) exoluuntur, & temperantur. Huiusmodi sunt castorium, piper, crocus. siquidem hæc maleficos narcoticorum effectus non aliter arcent atq; theriaca veneni vim. Nam piper & castorium exoluunt, & obtundunt eorum virtutem, quandiu concoctio medicamenti durat: & corporis nocentes humores incidunt, tenuant, resoluunt, discutiunt: flatus digerunt, & dissipant. Crocus eadem coquit, & stupefacientium facultatè eodem modo, tum roborato corde, cohibet. Nonnulli castorium inter concoctoria medi-

idem ibidem.

Theorema tertium. LXXIII

camina reponunt, vt myrrham: Galenus pyrethrum, etphorbium, piper, inter discussoria, & resoluentia refert. Secundi generis remedia vires firmant, & spiritus vitales instaurant. quibus roboratis & instauratis, valentiùs narcoticorum malignis effectis resistitur: inter quæ cardiaca & stomachica medicamenta recensentur, de quibus in secundo theoremate Cano. 2. primi. cap.
 5 didum est. Tertij generis remedia præsentia duntaxat scopo accommodantur, impeditura alioqui medicamentorum sopientium actionem, ne altiùs & in partes corporis profundas penetrent. Nā cum ipsa naturali sua frigiditate meatus densent, & astringant, impedimento sibi ipsis sunt, quò minus in penitiores partes penetrare possint: quàm densitudinem & astringentiam astringentia, si misceantur, impensius augent. Gale. cap. 3. lib. 8. cõpo. ph. p.
 10 situs est alui fluorem sistere, id quod narcotica validius præstant, si astringentia illis misceantur, consultè in hunc scopum & similem, ea commisceri consulit. Ad tria nanque compositurus eiusmodi medicamenta respicere debet, nimirum vt sensus tactus obtundatur: vt nihil noxæ ex hac stupefactione in particula relinquatur: vt denique dispositioni auxilietur. idem ibidem.

Veruntamen si narcoticis abstinere potes, præstantiùs quidè fuerit, sin vt cogaris, præstat, vt potui non dentur: sed emplastris tantùm tutiùs adhibe: aut si per hæc parum proficitur, saltem balanis, & clysteribus. Quòd si potui dare cogaris, cum præmeditatione & cautè dabis.

Quàm parum tutus sit vsus medicamentorum stupefacientium, & quanta cum præmeditatione & formidine adhibenda ea sint, facilè hinc, & ex his, quæ hæcenus diximus, cõstat. Corno. Cel. capi. 25. lib. 5. Gale. initio lib. 6. cõpo. ph. p.
 20 Vitanda igitur sunt, quatenus licet, & fieri potest: quod si vrgens aliqua necessitas nos compellat eis vti, tutiores modi præferèdi sunt. In primis igitur narcotica, vt reliqua omnia à quibus aliquod imminet vitæ periculum, tutiùs admouentur, emplastris, vnguentis, lenimentis, & alijs remediorum generibus, quàm injiciuntur balanis & clysteribus: tutiùsque eadem idem ibidem.
 25 injiciuntur, quàm sumantur. Quòd si sumenda omnino sunt, neq; alia salutis spes est, maxima cum præmeditatione & cautione offerenda sunt.

Antiquata enim minus nocent, quoniam narcotici virtus coquitur, & resoluitur rerum aliarum mixtione.

Si sumenda omnino sunt, vetera tantò minus sunt noxia, quantò sunt vetustiora: ceterù admodùm vetera languidis sunt viribus, eoque parum nauiter cuius gratia parata sunt, per Ex libro. 12. metho. meden.
 30 ficiunt. Recentia prævalentes narcoticorum vires habent, periculosaq; sunt. Eligenda igitur non admodùm recentia, ne insigniter nos lædant: nec admodùm antiqua, ne spem nostrã frustrentur: sed mediocria, vt ad votum citra periculum respondeant.

Nunquam etiam oportuniùs dantur, quàm sero sub somnũ: quia somnum inducunt: somnus autem, vt icis, agitationes sedat. Sunt qui dant manè præsertim, quando egrum insomnia nõ torquet, tuncque minus crebram desurgendi necessitatem, morsum obtundendo, faciunt. Mox etiam à cibo exhibenda nõ sunt, nec plenis corporibus, nec impuris, purgatis autem salubriùs dantur.

Quoniam dixerat cū formidine & cautione sumenda esse huiusmodi medicamina, limitationes alias scribit obseruandas in horum vsu. Primùm paulò post cornã dormituris, vel ea hora, qua æger per sanitatem dormire consuevit, imperanda sunt, si capitis dolor vehemēs, vel vigilia, vel alui immodicus fluor, vrgent: quoniam, conciliato somno, humorum commotiones fluxionēsq; sistuntur, vt canone quarto ostendimus. Quòd si peruigilium non torqueat, diluculo etiam salubriter dantur horis quinque ante cibũ, si per vires liceat: quo idem ibidem.
 45 humorũ acrimonia ab eis obtusa rariùs ad onus ventris deponèdum surgere cogatur æger. Quod aduersus hoc malum non leue præsidium est: nam crebra surgendi necessitas sæpè in

Libri primi

Gale. cōmē. apho.
31. lib. 6.

causā est, vt vires repente collabantur. Deinde mox à cibo exhibenda non sunt, quoniam calorem natiuū extinguerēt, & cruditates parerent. neque plethoricis, neque cacochymis: quoniā licet ad tempus fluxio cessaret, nō multò pōst impetu maiore rediret, vt paulò ante diximus. Et quoniam ad hęc nunquam deueniendum est, nisi victis iam alijs remedijs: alia igitur prius tentanda sunt, vt venę sectio, purgatio, ceteraque auxilia: quibus cū malū nō cedit, ad hęc tandem confugiendum est.

Caue item ea dare cōtinenter multis diebus, sed tempus interpone, quo roborantia dabis, quę vitę seruent thesaurū. Scito etiā narcotica nocere oculis, & sensibus: quare tuū erit cauere ne nocent, vt exhibendo ex illis quantitatem tã paruum, quę viribus nostris non officiat. Pauco enim & sępē, quàm multo semel vti, præstat.

Gal. cap. 3. lib. 8.
compo. ph. p.
Gale. capi. 17. 18.
19. lib. 3. simpli.
medi.

¶ Quando quidem viuientium corpora simile quid mortificationi à medicamentis ex opio, hyoscyamo, mandragora compositis patiuntur, dum partes horum vsu causās dolorificas sentire desinunt, & assiduo vsu frigiditatem partibus immedicabilem excitant, & interdum corde insigniter refrigerato certissimam mortem afferunt: oculos reliquaque sensoria, vt & sensus ipsos hebetant, quoniam spiritus animales incrassant, congelant, infli uere prohibent, vias præcludunt, sensoria densantur præduraque euadunt his admotis: studio præcipuo nitendum nobis est, vt eorum quantitatem, qualitatem, vtendi tempus, sic moderemus, vt mala omnia, quę ab eis nobis impendēre diximus, vitentur. Danda igitur sunt quantitate parua, vt reliqua vehementiora medicamenta, eaque aliquoties repetenda est, si postulat vsus: quoniam largior horum quantitas semel exhibita vitę discrimen affert. Qualitate mitiora, hoc est, minus frigida (vel quia minus refrigerantia recipiunt, vel quia vetustiora) vt minus sunt periculosa, sic narcoticorū effectus obscurius præstant, quare Medicus naturā prudēs qualitatem deliget necessariam curando affectui. Continuis diebus exhibēda minimē sunt, sed quibusdam interpositis, quibus roborantia medicamenta imperauimus: vt vitę fons & thesaurus, id est, cor cōseruetur. Omnia enim eiusmodi medicamina, vehemēter refrigerato corde, mortē accerunt. Qualibus verò medicamentis roboretur cor, supra declarauimus.

Gale. commen. in
apho. 31. lib. 6. &
initio lib. 2. de lo-
cis affectis.
Idem lib. 6. cōpo.
ph. p. & cōmē. 12.
lib. 2. de vic. acu.
& alibi.
Idem lib. 12. me-
tho.

Idem cap. 17. 18.
19. lib. 3. simpli.
Cano. 2. capit. 1.
theore. 2.

Quòd autem attinet ad [dolorū] insultus, ante hos narcotica adhibere est fatiūs: quanquam interdum in ipsa commotione viò lenta, vt colico dolore vehemēti, exhibere oporteat, quod significauit Galenus dum colico dolori multum vehemēti, interdum necessariam magis esse dicit, per stupefacientia falsam curationē, præsertim cum magna est doloris intentio, quàm veram, ne vires interim resoluantur, & collabantur.

Ex initio & fine.
lib. 12. metho. mo-
den.

¶ Si affectus per circuitus redeat, vel exacerbationes habeat, circuitum & exacerbationem narcoticis præuertere oportet, quòd si vehementer vrgeat, quoniam periculum est, ne vires prosternantur, vel morbus augeatur: etiam in medio insultu exhiberi possunt: vt in colico dolore, quoniā is vehementer vires conuellit, narcotica medicamēta imperat Galenus morbo & causā ipsius tantisper neglectis, dum per symptoma veræ curationi incumbere liceat. Et si enim symptoma, quā symptoma est, curationem non requirat, sed causā morbi & morbo sublato, id submoueri sit necessum: tamen quia interdum rationem causę subit, tunc sci licet, cū vires prosternit, vel morbū fouet: ratione curationis inuersa, vniuersam Medici ad se conuertit sollicitudinem, adeò vt aliquando per contraria remedia, quàm morbus curandus exigat, succurrendum illi sit.

Iam verò medicamenta aliquot narcotica præsentī scopo vtiliora subiiciamus, Medicamen bonum, quod scripsit Israëlita valen

Theorema tertium. LXXIII

ter astringens, vtile fluori alui à medicamento, alijsque fluoribus v̄tris, vsu probatum; recipit thuris drach. vnam, coaguli leporis drach. duas, opij drach. vnam, gallarum drach. tres; fiant ex his trochisci drachmę semissis. Datur autem vnus potui.

- 5 ¶ Medicamenta aliquot narcotica in hunc & similem præcipuè cõposita vsu scribit, alio- Gale. capit. 17. & 19. lib. 3. simpli. & cap. 4. li. 9. cõpo. ph. p.
 qui in alios fortasse vsus non adeò vtilia, quoniam cùm narcotica ipsa per se tardi sint mo-
 tus & transitus, astringentia mista illis motus & transitus difficultatem augent. Sunt tamen
 in hunc scopum & similem, vt ad fluxum quentuis sistendum vtilissima. Quale id est, quod
 scripsit Israëlita vsu & experientia probatum, in quo legendū opinor drachmę semissis (vt
 10 in nostro exemplari Lugduni excusso) non drachmę vnus cū quibusdam, quoniã si drach-
 ma vna semel detur, duodecim opij grana semel dabuntur; qui modus opij iusto maior est:
 præsertim cùm castigantia medicamenta calida imbecilla admodum sint.

Compositio catapotiorum filij zezaris vtilis ad alui fluorē, vis-
 scerūque fluxionem; recipit bdellij, gummi iuniperi, opij, thu-
 15 ris minuti, myrrhę, croci, ana; fac catapotia ciceris magnitudine,
 da vespere à tribus ad quinque.

- ¶ Catapotia filij zezaris describit non solū scopo nostro vtilia, verum etiã fluxionibus Gale. cap. 7. libr. 5. compo. ph. p. & lib. 9. bis.
 ad viscera, & à visceribus, sistendis accommodissima. Thus minutum micæ thuris concussu
 elisæ, thuris & corticis non nihil participes vocat, quæ manna dicitur Græcis. Serapion, vel
 20 Dioscoridem non intellexit, vel certè corruptum codicem nactus est: quippe cùm Diosco-
 ridis verba referens, thus minutum ex cortice thuris combusto fieri scribat.

Compositio trochiscorum à nobis inuenta efficax ad immodi-
 cum alui fluorem, à medicamento purgante excitatū, & ad chol-
 leram morbum, alijsque ventris fluores; animum præterea ro-
 25 borat, vomitum à causa frigida sistit, somnum conciliat; recipit
 autē cyperi, thuris minuti, ammeos, gallę, croci, gallię moschatę,
 caryophyllorum, balaustij, chamępityos, malicorij, myrrhæ, spi-
 cę, ana drach. duas; hyoscyami, opij, ana drach. vnã & semissem;
 fac trochiscos aurei vnus; datur vnus.

- 30 ¶ Si aureus Mefuę sesquidrachmã capit, vt quidem volunt, grana tredecim & semis & quar-
 ta grani semel dabuntur, aut igitur modus minuendus est, aut aureus Mefuę drach. vnam &
 semis non continet, sed paulò plus maior est drachma. Nos aureum pro denario, hoc est, se-
 ptima vnciæ parte vbique vsurpari ab hoc autore opinamur: licet in his, quæ ex Græcis tran-
 stulit, aureum interim pro drachma vertat: vt in hiera Archigę, à Paulo descripta, & in alijs
 35 ex Paulo & alijs Græcis sumptis. Id quod pro me potius, quam in me facere videtur. Nam &
 Latinis Medicis solenne est in vertendis Græcis denarium pro drachma reddere. Aureus igi-
 tur Mefuę, vt denarius, vna septima grauior est drachma: hæc autem in his trochiscis grana
 octo & semis narcoticorum recipit, aureus nouem vel æquat, vel parum admodum superat.
 Qui modus magnus quidem est, sed cum ratione adhibitus tollerari potest: præsertim cùm
 40 multa medicamenta narcoticorum vim castigantia compositionem ingrediuntur. Serapion
 in hiera picra pro drachma Galeni aureum vertit. Quòd si aliquãdo aureus aliter sumatur,
 vt apud Serapionem in probanda theriaca, & Auicennam in curando ascite, & alios nonnul-
 los: dicendum vel equiuocum esse nomen, vel codices esse corruptos.

Compositio alia trochiscorum à nobis inuenta, in presentem
 45 scopum efficacissima & ad omnem alui fluorē, & vomitū à causa
 calida; recipit verò spodij, seminis rosę, acacię, hipocysthidos, ba

Libri primi

laustij, sanguinis draconis, gallæ, croci, ana drach, duas: boli drach, vnam & semissem: opij, hyoscyami, ana drach, vnam: fac trochiscos drachmæ semissis, Datur vnus cum aqua rosarum.

¶ vtilis sunt hi trochisci in presentem scopum, hoc est, aduersus hypercatharsin, & quæuis alui fluorem, & vomitum: modo à causâ pèdeant calida. Ex quibus minor prescribitur modus quàm ex superioribus: quoniam omnia simplicia, croco excepto, temperamenti genere cum narcoticis conueniunt: quare cum narcoticorū vires nihil, aut parum frangantur, non sine discrimine vitæ sumerentur, nisi exigua eorum exhiberetur quantitas. Dantur ex aqua rosarum, vel alio liquore affectui idoneo.

THEOREMA QVARTVM.

¶ Quartum theorema est, de castigatione nocumentorū post purgationem relictorum: id autem in tredecim diuiditur capita.

¶ Quartam & vltimam presentis instituti partem enarrare proponit: in qua quibus auxilijs, nocumentis, id est, morbis & symptomatis in corpore post purgationem relictis, mederi oporteat, declarat. Quod munus ad Medicum duntaxat expectat, quandoquidem Pharmacopoeus nihil horum attentare debet. Hæc operis pars, vt tredecim sunt maximè insignes affectus præter naturam purgationi succedentes, ita tredecim capitibus absoluitur: vt capita singula singulis affectibus respondeant.

DE FEBRIBVS PURGATIONI succedentibus,

¶ Nquit filius Mesues: De morborum autē curatione post purgationem succedentiū medicamenti purgantis causâ verba faciamus, primūque de febribus.

Gale. lib. 3. meth. meden.

¶ Quid hac oratione agere proponat, ignorat nemo, De febre verò primū differere instituit ea fortasse de causâ, quòd hæc nobilissimum symptoma actionis læsæ sit, totūque corpus occupet. Interim tamen admonitos vellem lectores, Mesuen non in vniuersum de his morbis & symptomatis præcipere (id enim instituti sui limites egreditur) sed de his tantū, quæ ratione medicamenti purgantis, vel propter peccatum aliquod in se rebus, quas non naturales recentiores vocant. Ad hæc enim causæ omnes & curationes, quas deinceps tradit, referendæ sunt: sicuti ex ipsomet autore promptissimè elicitur.

Has autem medicamentū purgans excitat, vel quòd ipsum immodicè calidum & acre malam temperiem in corpore relinquit, vel quòd materiam expellendam conculcauit, non expulit: ob id putrescit, & febris causâ est. vel quòd motus aliquis corporis, aut animi superuenit ei, qui valenti medicamēto vacuatur. Aut quia à frigore pori densati, vaporum exhalationē prohibuerunt. Vel quia sole materia, id est, humores commoti, inflammantur. Aut quia post medicamētum citiùs iusto cibum sumpsit, quo factum est, vt medicamenti pars aliqua vnâ cum alimento penetrarit in venas: quãobrem aut fluxus valens concitatur, aut materia con-